

శ్రీ-నాటకము
(ఆజంకముల నాటకము.)

మద్రాస్ శ్రీరామమూర్తికవి

విరచితము.

4-JUL-1934

ప్రెస్ ఆంధ్రప్రదేశ్

కొండవల్లి వీరవేంకటేశ్వర

సత్యనారాయణకొడిపా,
ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి.

ప్రభుత్వము 2000 ప్రతి.

కాకినాడ.

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1933.

కాకినాడ రిజిస్ట్రేషన్

[నెం 1-0-0]

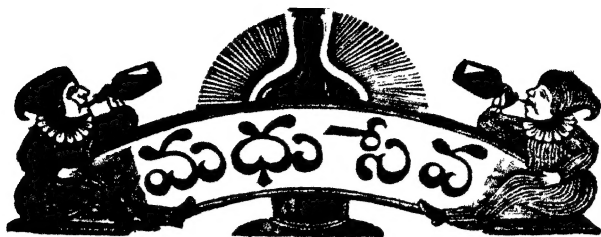
పూర్వకపు పద్యకావ్యములు-మూలము

మీను గరికెరియసాని పెద్దన్న ద. ౨-12	చాకిర్యంబోపాభ్యాసం	
పనుచరిత్ర 1- 0	కంకరకవి. 0-12	
మొల్లరామాయణం 0- 8	రసికజనమనోభిరామం 0-12	
శృంగారకాంతుంకలం 0-14	శృంగారవైషణం 1- 0	
భర్తృహరినుభాషితం టీక. 0-12	భక్తచింతామణి (క. మ.) 0- 5	
మొదలపాట టీక. 0- 2	సంధ్యానందసం టీక. 0- 2	
శ్రీకృష్ణకర్ణామృతం టీక. 0-12	శ్రీరామకర్ణామృతం టీక. 0-12	
కళిరేఖాపరిణామం 1- 0	విజయవిలాసం 0- 8	
తేజనరత్నములు 0-12	బమ్మెగపాతన రత్నములు 1- 0	
సారిశాతాపహరణం 0-12	రాజకేళిరదిలాసము 0-12	
మంకరపువ్వు 0- 1	భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యము 1- 0	

వైద్యగ్రంథములు.

అయ్యుర్వేద వైద్యామృతం 0-12	సహదేవపక్షివైద్యం 0- 8	
విషవైద్యము తేలు తెరిగి	మఖరోగచికిత్సలు 0- 8	
మొదలగు కాటక్త చికిత్స 0- 8	అశ్వలక్షణసారం 0-12	
వశ్యుప్పాకాకలి 0- 6	చికిత్సాశ్నానము 1- 0	
రసప్రదీపిక 0-12	సర్వవైద్యచింతనము లోలంబ 0- 8	
గోపాయచిట్కాలు 0- 8	రాజీయం 0- 8	
వాదీపరిహారం 0- 8	వైరాగిచిట్కాలు 0- 8	
మిలటరిపాకాశ్త్రం(మాంసం	సలభిమపాకాశ్త్రం 1- 0	
పులాపు వర్తరా) 1- 0	(మాంసం పచ్చడులు వర్తరా) 1- 0	
కళలేపాపాకాకలి 0- 8	శృంగారవైద్యచికిత్సారత్నం 1వ భా. 0-12	
కాలగ్రహచికిత్సలు 0- 6	డిటా 2 వ భా. 0-12	
వైద్యరహస్యచింతామణి 1వ భా. 0-12	అనుపాసకుంజరి 0- 8	
డిటా 2 వ భా. 0-12	భవ్యుంజరి విజయం 0-12	
కేకరీదగ్గణం కంటివైద్యం 0- 8	భస్మయోగరత్నాకరం 0- 8	

కొండపల్లి వీరబొకయ్య, శ్రీసత్యహరాయణ బుక్కుడిపో, రాజుకుంద్రో.

(ఆజంకముల నాటకము)

మధురీ శ్రీ, రామమూర్తి కవి
నిరచితము.

ప్రవర్ణము :

కొండపల్లి వీరవేంకయ్య.

సత్యనారాయణబుక్ షిప్,

ఇన్నసుపేట, రామజగ్గడి.

ప్రథమసంపుట (200) ప్రతులు.

ప్రచురించినది

కాకినాడ :

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1933.

కాకినాడ రిజిస్ట్రేషన్

[వెల 1—0—0

కా పీ రై టు.

—:0:—

ఈ గ్రంథముయొక్క ముద్రణవనైరా హక్కులన్నియును యీ క్రిందసంతకముచేసిననాకు చెందియున్నవి. కావున యెవ్వరును దీని నంతయునుగాని కొంతగాని ముద్రింపించినయెడల నేనొనర్చు నీతిలు క్రిమినలు చర్యలకు బాధ్యులగుదురని యిందుమూలముగా తెలియ జేయడమయినది.

ఇన్నీసుపేట,
రాజమండ్రి. }

ఇట్లు,
కొండవల్లి వీరవెంకయ్య.

—

ప్రీతి క.

-

నా నేర్పినకొలంది నీ నాటకమును వ్రాసి పాఠకలోకమునకర్పించి
తిని. ఇందు పాత్రోచితముగ గ్రామ్యముపయోగపరిచినది. ప్రదర్శింప
దలచువారిలకు వలయు సౌకర్యము లిచ్చెక్కువగాగలవు. నాటక
మతయును, యెనమందును నటకులతో కిగంటులతో ప్రదర్శింప
వచ్చును. సందర్భానుసారముగ పాడుటకువైచపాట లనుబంధమున
నీయబడెను.

కాకినాడ, }
8-8-1933.

గ్రంథి.
మహాశి శ్రీ రామచంద్రకవి.

ఈ నాటక మునందువచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.

రంగనాథరావు—ఒక జమీందారు.

శర్మ—రంగనాథరావుగారి పెంపుడుతల్లిడి.

సుందరము—రంగనాథరావు హితుడు.

రంగడు—త్రాగుబోతు.

చాపేలు—సులోచనవిటుడు.

సత్యైయ్య—రంగనాథరావు సేవకుడు.

ఇంకను సందర్భానుసారముగా మరికొందఱువత్తురు.

స్త్రీలు.

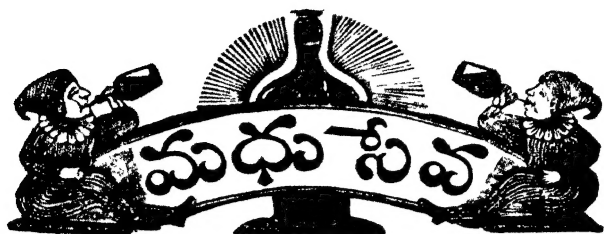
సుశీల—రంగనాథరావు భార్య.

సులోచన—వేశ్య.

మంగి—సులోచన దాసి.

పెంకి—రంగని భార్య.

వృథా మాంకము.

పురవీధి.

[రంగు తూలుచు ప్రవేశించుచు.]

రంగ—ఎక్కడా తాగుబోతులూగున్నావన్నాడు ? కంటిక్కాపడితే కాలుకూడా చీలి కలికమైపోతుంటావా యిదిపెరుతానా! (తూలుచు) కాడికిలుత్రాగినా కడేరావ్, కాలుగడిలిసె చెప్పుకోకుంటు. అంతేగాని సోలదుతాగి కడివెనుక క్కేస్తేమహా యేలుంటుందీ! యెదవెంకడు రెండేయిం చేటప్పటికల్లా కిచ్చుతేలిసి బాబో నాకొచ్చిన్నాడు. నానో, అయిదేసేను. మరోమూటు నాలుగేసేను. రంగుకాపడ్డంలేదు. ఇంకోనాలుగేసేస్తే కవిలాసం కాపడిదన్నమాటే, రంగా! పాయి నారంగా పోయించేవాడుంటేనా! యిరవైద్రాము లిసిలేస్తాను. సందేగంలేదు. (నడువబోయి) ఇంటి కలదానికి కామ్మి గిరలడంలేదు. మరోమూడే సేగాని ముందుకెళ్లి నీ టున్నాయి, ఆనం జక్కమవు ఉచ్చిస్తేగాని వాయిస్తాన్నాడు. ఏమోనాతేనా కాపడ్డం అని సూత్రంట్ల కప్పుకొన్నా పోతోంది. (రొంటిని ఉన్నడబ్బులీసి) పావులావుంది ఒక్కటొస్తుంది. నంచుకోనో,

గుమ్మడు సీకులేనా లేకపోతే గుమ్ముగావుండదు. ఇంటికి రై
మాయెంకిదగ్గ రేవన్నాలాగావున్నాను. (తూలుచు నడచుచుం
డగా తెరలేచును.)

[ప్రవేశము వెంకి బియ్యమును కాగుచేయుచు.]

రంగ—(పూర్తిగ కై వెక్కుచు. తూలుచు) ఎంకి! ఎంకి! మాట్లాడిస్తే
యినపడ్డంనేదూ?

వెంకి—(తనలో) తాగొచ్చేడుకామోసు, మాటలారసమాత్రే ఆలా
కావడతాది.

రంగ—(తూలుచు) పలకవేం నీజిమ్మడా!

వెంకి—(భయపడుచు) మల్లీ తాగొచ్చేవా!

రంగ—ఆ-ట్రాగిటే టప్పేం- టప్పంటే టన్నేలా బాగ్గో!

వెంకి—త-తాప్రా! తన్ను సూచారి. ఈసారిపంతులుగాడితో చెబు
తానుడు.

రంగ—(తన్ని) నీ దక్కుంటే సెప్పకో. బయమేంటి.

వెంకి—(వచ్చుచు, ఆరి నీజిమ్మడా నీపొగరొచ్చేత్రానుండు, (వెళ్ళిపో
బోవును.)

రంగ—ఎక్కడికో ప్రివాణం- ఆగు. రవంతుండు (జ్ఞాపకం లాకొ
చ్చి) రూపాయిత్రావా! యింకోటికావాలా!

వెంకి—నీకు తాగడానికి రూపాయివ్వాలా! నాకేలాగొల్తాది. తన్నే
వంటే దవదూడకొట్టిస్తా.

రంగ—దవదూడకొట్టిస్తావా! కొడతావా! సూడు (సర్వి) యిలాగే
నా కొట్టడం (కొట్టును.)

వెంకి—(వచ్చుచు, ఓరన్నయో . యీడు సొపేత్తున్నాడో! !
నాన్నోన్ - రారా! యీడిజిమ్మడా కొట్టుచున్నాడో! రం
డిరా !

[ప్రవేశము-నలుగురుబంధువులు.]

రంగ—ఈ యెదవనాగమ్మలంతా వచ్చేమా ! ఇక నాథంలేదు.
(పెళ్ళామెళ్ళో కాసులెంపుకుని వాళ్ళరూదకి వెంటిని తొక్కి
వేసి,) ఇంక కొట్టికెళ్లేతాను.
(ఓరుగిడును.)

వెంకి—అయ్యిగాబో! మెల్లకాసు లెంపుకున్నాడా? దేవుడా! యెల్లం
డిరా! యెల్లాడి. అది కాంతా యెల్లాడతాడు కామోసురా!
ధగవంతుడా!

I బంధువు—మాత్రా శంషదండిరా! పోలీస్‌వళ్ళకి సెపి తే అట్లే అట్లే బా
క్కాలోతోస్తారు.

(నిష్క్రమింతురు)

వెంకి—(నవ్వుచు) యీడిజిల్లువా? పచ్చగామెల్లపుంటే యీడి కల్లు
కు త్రేయి కామోసు - ఘాగ్గివాచారం- యీసాలి పంతులు
గాడ్కి సెప్పి యీడికని పట్టిస్తాను

(నిష్క్రమించును)

వెంకయ్యలును

ద్వితీయరాగము.

రంగనాథరావు కచేరీచానడిగోనన మొకద్రోయరుగొర్ర కూరుచుండి
కాశితములను మామకొనుచుండగా తెరలేచును.

రంగ—(పరిశ్రమముగా తలమెత్తి) ఆహా! దినదినమునకు పులిపంచ
మునగల్లు మార్పులు గనుకొన చిత్తముగా నున్నదే.

చ అనుది. మొక్కపూరుకుండ ? వాళ్ళముల్ శ్రమజెందు పొట్టకై
ధనముగడింప, సంకొనిచు ! ద్రవ్యముతోడన జూదమాను యిం

టను గలవారలేడ్య నక ! టాచిన నట్టుల కలువీళ్ళకై
 ధనమువ్యయించు వేరొకడు ! ధారుణి వింతగమారె నక్కటా!
 నిరంతరతపోనుష్ఠానపరులగు సన్మాని కీఖరులకును, యజనయాజనాధ్య
 యనాధ్యాపకదాన్వప్రతిగ్రహంబులను మట్కుర్క నిరతులైన బ్రాహ్మ
 ణులకును జగతిసయపరిపాలనా దక్షులగు వీరాధిపీరక్షత్రియులకును,
 బుట్టినిల్లనందగు నీ భారతావని యెంతలో సంతపితగా నూరిపోయి
 వది! సదాచారము సన్నగిల్లినది, భక్తిపటాభంచలైనది, ఎన్న నేల
 యెన్నియవగుణంబులుండవలయునో యన్నిగుణంబులును నేటికలికా
 లపుప్రజలయందు కాననగుచున్నవి. దినదినమునకును దుర్మార్గము
 లతికయించుచున్నవి. జనులెల్లియకార్యచరణమునకును వెనుదీయ
 టలేదు. నేడియుగమందున—

సీ. పిన్న పెద్దలభేద ! మెన్నకసతతంబు

పరులదూషింప పా ! లృఢుడగువారు

తమకులాచారముల్ ! దప్పి చరించుచు

నాచారులను దూల ! నాడువారు

పుట్టి ముగ్ధినయల్లు ! పోకకో హాళికో

కూటపాక్ష్యంబీయ ! కొనడువారు

అధికారపుం గర్వ ! మావహించుటచేత

కనులున్నలాభంబు ! కననివారు

పరులకల్మకిని సమాయ ! కడెడువారు

బట్టకును పొట్టకును మోము ! వాచి పిల్ల

లేడ్య కల్లుకై ధనము వ్యయించువారు

ప్రబలియున్నారు వెక్కులీ ! వసుధలోన.

ఇయ్యది కలనూహత్యైవుని వేరుగ తలంప వలనుకడదుగదా !
 ఎక్కడచూచినను హత్యలు, పోరాటములు, తలంచుకొనిన గుండె

బ్రద్దలగుచున్నది. దేశమంతయు నిట్లధోగతిపాలగుచున్నను సంఘ సంస్కారులెవరును దేశసంస్కరణమునకు సరియైన మార్గములను కనిపెట్టజాలరై... .. ఆ... సంస్కారులుమాత్ర మేమి చేయగలరు. వారిసూటలనుమాత్రము వినువారెవరు. వినినను యాచరించువారెవరు. వెగా వీడా మనల నాక్షేపించువాడని రోషమున తిట్టి కొట్టి సాగనంపుదురు. కావుననే దేశమిట్లధోగతిపాలగుచున్నది. పాడిపంటలు తరుగుచున్నవి. విశ్వర్యమధోగతికేగుచున్నది. నానాటదౌర్బల్యము జనించుచున్నది. దురాచారము లధికమగుచున్నవి. దుర్భ్యాసములు మేరమీరుచున్నవి. వ్రేలెడతవానికి బారెడతచుట్ట - లొడి తెడుపానికైనను "బెడ్ కాఫీ" (Bed Coffee) ఇంక కొదువయేమి వయసుముడికితోడనే యభ్యాసములు నుచుచును బాల్యము విడలకుండగనే బ్రాండ్!... ఇప్పుటికాలములో పిన్న పెరల భేదములేరుగదా! వర్ణనిచక్షు మున్నే సమించిదిగదా! అర్హింపమున జనించితిమీ హీనకులజాలతోబాటు మద్యపాన మొన్న దగునా యను నాలోచనయైన వారికేల భేకుండెనోగదా! చురచుర గొంతుకగాల్పు నాశ్రాంధిలో యేమిచుఖమున్నదని యిట్లు దేవులాడుదురో యీలోకులు!

గీ. రొక్కమును మాపుతెచ్చు కు / సూపితేయు
కుత్తుకనుకాల్పు నాయువు / కొంచెపుచు
పరువునోగొట్టు చిన్ని / భీమమొసంగు
నట్టి మద్యము వినున / మనగవలయు.

పంచమహాపాతకములలో నొక్కటిగా భేదకొన్న నీమద్యము నగ్ర వర్ణజులుగూడ స కొంచములేక సేవించుట చూడ నాకాశ్చర్యము జనించుచున్నది. కావుననే నీచులుకూడ నగ్రవర్ణులపైగల భక్తి యుక్తులను త్యజించిరి.

(తెరలో కలకలము)

అదే వీధిలోనేదో గండరగోళము జరుగుచున్నది. ఇంక నీవేసరియొ
దిట్టిప గల్లులు యొకవింతగాదు ఎవ్వడో యొకడు వెగద్రాగి
తాండవించుచుండును. వానివిచిత్ర పదిమందితో వానిమతి
మరింత చెరుపుదురు.

(మరల పెక్కలకలము)

ఇదేమో వింతగానున్నది. నేనుపొరబడియుండను గదా !

(లేచి కిటికీచెంతకరిగి చూచివచ్చి.)

(కుర్చీనమీపమున నిలువబడి) నేననుకొనినట్లే యైవది. ఎవ్వడో చెడ
ద్రావి గంతులువైచుమండ రక్షకభూయ వానిబో బాధించి
లాగుకొనిపోవుచుమాడిరి. (నవ్వి) వానిసౌఖ్యము గనినంతనే
నవ్వువచ్చుచున్నది. బ్రతికియుండి నలుపుచే మోయబడుట
వానికిసౌఖ్యముగా నున్నదేమో ! ఇప్పటికైన వానికైపుదిగ
దయ్యెను. జ్ఞాతియుడిగద - యెముకలు గుండయుగుమండ -
పిడిగుసలు వెన్నునబడ - గుండె దడదడలాడ - ననుగులుతడ
బడ - శరీరమల్లాడ - పోలీసులీడ్వ - దేహముపగిలిబీబులువార -
నీచ్చుకొనిపోబడుచున్నను వానికి మెలకువ గలుగదాయెనే !
ఇదంతయును మద్యముయొక్క క్రుధావముగదా ! మద్యమా!
నిన్ను సేవించినవారికిట్టి కైలాసమునే యొసంగుచుండువుగదా !

[ప్ర]వేశము. తొందరతో సరైయ్యునును శివులకు]

సరై—బాబుగారండీ! మనదాసీయె-కి మొగుమరంగు దానిమెల్లో
కానట్టికల్పి తానేసి ఉల్లోతిరుగుతూంటే పోలీస్టాల్లు లాకట్లు
తూన్నారండీ- అదొచ్చి అఘోరిత్రా తమతో మనయిసెయ్యి
మందుండి.

రంగ—ఇప్పుడు బోలీసులు తీసికొనిపోయినవాడు రంగడా !

సత్రై—సిత్రంబాబు రంగడేనండి.

రంగ—త్రాగుబోతులవిషయమున మాడలాడను. వానికట్టి శిక్షగా వలెను. లేనియెడల నింకను హస్తమిరిపోవును.

సత్రై—ఇదివరకు సాలామాట్టిలా అవించండి !

రంగ—అలాగా ! అయినయెడల వానిని పనిలోనుండియే తొలగింప వలయును.

సత్రై—అయ్యిబాబో ! ఇంకాడు బరకడ మెల్లాగుండి !

రంగ—ఎలాగోబ్రతుకును. ఇంకీక్షలు చాలించి శర్మగారి నిచ్చటి కొకమారుపంపుము. పొమ్ము.

(సత్రైయ్య నిష్క్రమించును)

రంగ—దురభ్యాసములకు మొదటతావియరాదు.

గీ. మొదటకాసింఠెయవకాశ ! మొదవినంత

నెట్టివై కెక్కి పీడించి ! నేలగొట్టు

నట్టిదగువిశూచివలెన ! భ్యాసములును

మనుజుని తుడికనుగొనక ! మరలిపోవు.

అందునను యీమద్యపానపిశాచము మసియైననుగూడ మనుజుని విడు వడనుట సిద్ధాంతము. ఇతటిదురభ్యాసమియిలాలెంబున నుండబోదు. శర్మగారింకనురా లేదు. ఈసత్రైయ్య వారితో నేను పిలచుచుంటి నని వచించెనో లేదో.

[ప్రవేశము-శర్మ]

రంగ—శర్మగారూ ! రండి ! కూర్చుండుడు. మీమాటయే తలచు కొనుచుంటిని. చూచితిరా ! రంగనిదుస్థితి.

శర్మ—చూచియుంటిని. భార్యమెడలోనికాసును త్రెంచి త్రాగుటకై గొనిపోయియుండెనట.

రంగ—ఇట్టివానినికొలుపులో నుండనీయరాదు. ఏమంచురు ?

శర్మ—సొమ్ముతో దొంగదొరికి నవ్వడమనగలము. కాని యొకమాట మందలించిచూచినచో—

రంగ—శర్మగారూ ! ఆశీర్వచనములకు సంతానము, అప్లికేషనుల (Applications) కు ద్యోగము, నుండలింపులకు మనసు దిరుగుటయు జరుగుకాలము గలిగినది. తమరు పెద్దలగుటచే యొకను పూర్వపుష్కలతులను విడువకుండిరి.

శర్మ—అదైన తమచి తము.

రంగ—అమాటయటుంచుడు. నేడు వానిభార్యమెడనోని మాత్రమును తెంచినాడు. శేపింకొకచో మాత్ర మున్నసేయదా ! నక్క యొకచో సంగీతమాపాడి మరియొకచో నీలవేయనా ?

శర్మ—అవును. అట్టివానిని కొలువులో నుండనీయరాదనుట ఎఱుగుదను. కాని వానిబీదతనమో?

రంగ—త్రాగుటకు బీదతనములేదా ! ఇంకవానిని పనిగోరిక రానియకుండు. ఇంకమిమ్ముపిలువబంపిన పనియేమన నివే మీరు పంపిన కాగితములన్నియు జూచి జవాబులున్నాయుంటిని. తీసికొనుడు. ఏ గంటలుకావచ్చినది గదా ఇంచుక సేవకునోయి తిరిగివచ్చెను.

శర్మ—మరిగిది.

రంగ—(నిష్క్రమించును)

శర్మ—అహా ! ఎంతటిబుద్ధిమంతుండు. బృహస్పతినిమించిన ధీశాలి. సుగుణంబులప్రోవు. ఇట్టిగుణగరిష్ఠుని సేవించుటచే జన్మతరించి నదనవచ్చును.

సీ. కందోయికినివిందు ? గావించు భవనమో

హనమగు నట్టియా ? పాతిశయము

కవిపండితులగూడ / కాతుకాబ్దినిజేల్చు

దగినట్టి మించివి / దానినియాధి

తినగట్టకొనలేని / దీనులనెల్ల సెం

తనమున బోచువా / తనల్యగరిమ

ఒకనికల్పించి జూచి / యుప్పొంగి సంతోష

కడునట్టిదైన న్వ / భావ మొకటి

నాడెమయిన దూరాలోచ / నము నోర్పు

కార్యసాధనమందలి / కాకలాబు

ఇతఁడె తగువాడనుచు నాశ్ర / యించినట్లు

దోచు నీతని నానాడు / చూచుకత్తవ.

ఇట్టి గుణాన్వితని లోకమునందు మఱెచ్చటనుగానము. తృప్తిగడించిన ద్రవ్యమును, యావనమదంబున తృప్తిప్రాయంబుగ, భోగలాలసులై క్రిందూర్చినులెటుగక వ్యయమొనరించి నభవతితులైనవారందఱు లేరు. అట్టివానివలెగాక సవాచారుండె జనకుని మరపించునంతటివాడై యతులి ప్రశస్తిస్వసంపన్నుండై శుష్కపక్షక్షపాకరుచందమున దినదిన ప్రవృత్తమానుడగు నీతనిగాంచినంత నేయహిమితానందము గలుగుచుండును ఐశ్వర్యమానకు దోచు విషయము, నిష్కాశట్యముగల్గి పరోపకారియను పేర్వడసియున్నాడు. ఇట్టి విగర్వచూడామణి లోకమున మరలజనించుననుట సందియముగ దోచుచున్నది. ఇట్టి గుణరత్నాకరుండగుటనే లక్ష్మి యీతనినాశ్రయించియున్నది. (బల్లనమీసింది కాగితములనుదీసికొని చూచి) ఆహా! కాగితములన్నిటినికూడ స్వయముగాదిలకించి యన్నిటికిని సమత్తరముల లిఖించియుండె నియ్యది పరికింప నేమి మధ్యాహ్న మొక్కగంటయైనను విశ్రాంతిదీసికొనినట్లు కాన్పించును. ఎంతటియోర్పుతో పనిచేసియుండెను. (ఒక కాగితము నేరిదీసి చదివి) ఆహా! ఎంతటిమహోదారుఁడు తానుకుటుంబీకుడన.

నియు అప్పు మొత్తమును వడ్డీతో దీర్చబాలకున్నాననియు వేడుకొను చువ్రాసిన యీవిప్రునియొద్దనుండి వడ్డీలేకుండ, నాతనికప్పుదీర్చుటకు రెండువత్సరములు గడువచ్చెను. మంచిదా! బ్రాహ్మణుఁ డెక్కుమగా ఫలించును. లేవే యాతనికీ కాగితమందజేసెదను.

(నిష్క్రమించును)

తెలవ్రాలును.

తృతీయరంగము.

ప్రవేశము—రంగడు.

రంగ—హాయి హాయి! రమ్మసుక్క తగిలై గాని రమ్మగానుండదు. రెండేసుచ్చుకొని పోలీస్ స్టాండ్ లోని లచిపోయేరు. ఇంకేం. రా జ్యం అంతా మెలేత్రా. వెళ్లిమండ. మెం కీ పోలీస్ స్టాండ్ లో పోత్రా రనుకుండి కామోసు. యెళ్లిమండ, కూంతలాగి నూడే, గుమ్మై పోతావంటే మొర్తలా గిండికాదు. గుక్కెమగుటకేస్తే మళ్ళీ వొడుల్తా! (తూలుచు) పోనీ, నేనే తాగేత్రాను. (నీసా దీసి ద్రాగుచు) ఏంసువ్యాచన మొగిలిపువులాగుండి. గుమ మగులాడూ, లాడూడనోట్లో కమ్మంట, గబగబ చర్లం యెక్కేసిస్ట్లాంటాది. (తూలుచు) ఆ! ఏంటిదీ! భావంతా గిరగిరాతిరుగుతాదేటి. (తూలుచు) అచ్చే ప్రపంచంతిరుగతాది కదుల్తాది. మనం మనవే. మనమబాయేటనుకొన్నా వేంటి కదుపుకట్టినంత ఊదేసినానలే ఖశీరావ్ కదలం. ఏదీ నన్నిక్క ణుంచికదరుమను! ఎవడొస్తాడో మగాడొస్తాడో అడడొస్తాడో మీతిమీదమీసమున్న అడదైతే కదపాలి (నవ్వుచు) రంగా! యెర్రేదవా! ఆడోళ్ళకిమీసాలుండాయిరా! (మరలతొగిగుచు) మాసురుకైననరుక్కు. ఒక్కసుక్కతగిలైపాలు సొగ్గం కావడత

ది (సీసానుపూర్తిగాత్రాగి) ఆ. అయిపోతాది. ఇంకిదెందుకు.
 (పారవైది) ఇంకోబుడ్డి రగిలే నారంగడు పూలరంగడాతాడు.
 (ముద్దీసి లెక్కపెట్టుచు) రెండురూపాయిలు మూడురూపాయిలు. ఇంకో రెండురూపాయిలుండాలి కుల్లీ యెంకిముండనే మా పెయ్యాలి. ఈమాటడవొచ్చినోళ్ళు పుల్చులో కమ్మలేకుండా చక్కలిరగబాడుతాను

(నిష్క్రమించును.)

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మధుసేవ

ద్వి తీ యాంకము.

రంగనాథరావుగారి కచ్చేరీచావడి.

(కర్మగారు కూర్చుండి కాగితములు చూచుకొనుచుండగా
తెరయెత్తబడును.)

కర్మ—వేపవికాలమగుటచే నేపనిశేయుటకును మనస్కరింపకున్నది.
(గడియారమువంక జూచి) అయిదుగంటలైనను యెండగగ
లేదు. ఇంకను యిట్లే మరినాలుగైదు దినము తెండగాచిన
వనేకములగు ప్రాణులు మరణించుటయే నిక్కువము. (వని
ముగించి కుర్చీనుండి లేచి) ఇప్పటికిట్లు కాగితములన్నిటిని
బంపుటయైనది. ఇంకనే దరుదెంచినజాబులను బాబుగారివద్దకు
గొనిపోయెదను. సత్రైయ్యా! బాబుగా లేమిచేయుచున్నారు.
(తెరలో)

అయ్యా! ఇప్పుడే కొత్తగుర్రముపై పికారు వెడలియుండిరి అహ! !
అట్లైనయెడల వారువచ్చువరకును వేచియుండవలయును.
బాబుగారికి నేదాకొత్తగుర్రముపై మనసుగల్గియుండనోపును.
కాని యాగుట్ట మించుక బెదురుభయభావము గలదని వింటిని.
ఇంకను గొన్నిదినములవఱకు దానిని క్రమశిక్షలో నుంచిన
పిమ్మట బాబుగా రుపయోగించవచ్చునని గుర్రపువాడు చెప్పి
యుండెను.

[ప్రవేశము తొండరతో సత్రైయ్య.]

సత్రై—బాబుగారండో! కొంప మునిగిపోయిందండో!

శర్మ—అదేమిరా!

సత్రై—బాబుగారు గుర్రమించి వడ్డారటండి! మననాకరుగానుండే రంగడు బాబుగారిని లేవదీసి ఆసుపత్రికి కంపించేదటండి.

శర్మ—అన్నన్నా! అనుకొన్నట్టైనది. వాడుగుర్రము బెడరినదికా బోలును. రమ్ము పోయివారిని చూచిన త్రము.

(ఇది విష్కంధము.)

ద్వితీయరంగము.

ఒకవీధి

[ప్రవేశము: — రంగడు.]

రం—ఈ వాడుముండాపూర్వో కల్లునీళ్ళకే డబ్బుదొరక్కుండావుంది. రోజు త్రమానం పనిసేసినా కడుపునిండా కాకపోతే బద్దకందీర దానికేనా తాగొద్దూ! తాక్కుడవంటారు తాక్కపోతే ఒళ్లునొప్పెలాతీస్తుంది. పనిసెయ్యాలి బాగాతాగాలి. తాగితే కాని పనిసెయ్యలేం. పనిసేస్తే తాగాలి. ఇంకలాచావడం. ఇంకీ పూరునుంచి తెండామెత్తేద్దాం. రంగం మార్చేనల్లిపోతే బాగా తాగొచ్చు చి త్రంవొచ్చినంత సారా! యీ పూటకానిన్ని కల్లునీళ్లైనా దొరక్కపోవడంచేత దిమ్మెత్తిపోయింది. స్నేహితుడవడేనా కాపడ్డా అని సూత్తుండాను కాని అబ్బో! మనగ్గరుంటే లాగేవాళ్లే మనకిచ్చేనాకొడుకొక్కడు లేడు. ఆ అడుగోస త్రిగాడులాగుండలా పోతున్నాడు. ఓరే సత్రిగా! ఇలారా! రావేరా! సత్రిగా.

[ప్రవేశము:—సత్రేయ్య]

రంగ:—ఎక్కడికింటిరా బోతున్నావు.

సత్రే—బాబుగార్కి మందుకొరకు డాక్టరుగారింటికి.

రం—నింపాడిగుందా !

సత్రే—ఓ. ఇంకా కొంచెం తలపోటుందంటానువ్వు లేవదీసేవని బాబు గార్కి తెలిసింది. తన పేనంరక్షించినందుకు నిన్ను పాలామె చ్చుకున్నారు.

రం—నేనుకాదేనో. నాసేతులోవున్న రమ్మను కామా రాజువేణం నిలబెట్టింది.

సత్రే—ఏంటి బాబుగారిచే త్రాగించితివా !

రం—లేకపోతే నారంగాయంటూ అప్పుడే మిక్కిలికొట్టేవాడు.

సత్రే—ఓమాట బాబుగారి కామకు. నిన్నుమరిసిపోడు.

రం—పన్నోంచి తీసేసినప్పట్నించీ కావచ్చులేదు. అందుకేవంటారో.

సత్రే—ఏవంటారేంటి పీకిపిసికి సంపేరుగదా ? నానుపోతాను మందు కేలయింది.

రంగ—ఎల్లుయెల్లు నానూబాబుగారిద్వారా కల్లోలాను (తనలో) బాబేవనాయి తే రంగ మెలిపొతాను.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

రంగనాథరావుగారి కచేరిగది.

[రంగనాథరావు బల్లయెగుట కూర్చుండియుండును. బల్లపైనొక బొంబిసీసాయు గ్లాసును యుండును.]

రంగ—(గ్లాసులో మద్యమాను పోయుచు) కట్టా !!

ఉ. పుట్టితి మచ్చలేని యతి ! పూతచరిత్రుల యింద్లలోన నిం.

కబ్బిలో మద్యనేర్పితి నొకిందుక బ్రాహ్మీవర్ణధర్మమే

భట్టనదప్పలేదు, తొలి / బామునచేసిన పాపమేము నే
ద్వీప మద్యపానమున / కే తలయొగ్గి నలుసేయుదుగా.

ఎన్ని విధముల నీకురభ్యాసమును విడువదలంచినను విడువజాలకుం
టని. పంతగించి యొక పూట మానితినా? వేయిగ్రోడ్లంద్లతో మోడి.
నట్లు తలపోటు ప్రారంభమగును. అదే తలపోటు ప్రారంభమైనది.
ఇక నయ్యది ద్రావకతప్పదు (త్రాప్తు) కట్టా! ఈపాడు మద్యపా
నమే యభ్యాసము కావలెనా? ఇట్లు యాలోచించుచు నీ సీసా
నిచ్చటనే యుంచితినా యెవ్వరైన జూచెదగు. ఎవ్వరో యననేల శర్మ
గారే చూశును వారే చూచిన కొంపమునుగునుగదా! త్వరితముగా
ద్రావి (సీసాను భద్రపరచి మరల కుచ్చిపై గూర్చుండి జేబునుండి తము
లపాకులను దీసి నమలుచు) పారాకంపు నడంచుటకు దీనినిగూడ
నభ్యాసపరుపవలసివచ్చినది. ఏమిసే గుచును. వెద్యుడింతకంటె పర
మావధము లేదని వదించెను. ఎప్పుడు శర్మగారుచెంచెదరో యెప్పు
డినంగతి గనిపెట్టుదుర్యోయను భయమంతకంత కెక్కుడగుచున్నది.

[ప్రవేశము—శర్మగారు కొన్ని కాగితములతో.]

రంగ—(తనలో) అచే శర్మగారు. మొలకువతో ప్రవర్తింపవలయును.
(లేచి బల్లపై సీసాయున్నదేమో యని తడవి మరల కూర్చు
చుడి.) రంప.

శర్మ—(తనలో) ఇదేమి కారణమున్నదే! ఏదోవాసన వేయుచున్నది.
(రంగవాధరావును సమీపించి) ఈతని సమీపించుకొలది
నీవాసన యెక్కువయగుచున్నది (ప్రకాశముగ) బాబుగారూ
ఈకాగితముల నివ్వకు కోర్లునకు పంపవలసియున్నది చేవ్రాల్లు
చేయుడు.

రంగ—(కాగితముల నందుకొని) మీరు చేసెయ్యలేకపోయినారా
(సంతకముల జేయుచు) డిగా కలములోని సిరా అయిపోవును.
అది యెఱుంగుండి సంతకములు చేయును.)

శర్మ—(తనలో) మరియొకవిత. కలమున సిరా లేకుండుటగూడ గాన్నింపకున్నదా! (ప్రకాశముగ) బాబుగారూ! కలమున సిరాలేను. సిరాబుడ్డిలో ముంచుడు.

రం—(తడబడి సిరాలో కలమునుముంచి సంతకములు చేయును.)

శర్మ—(తనలో) ఇతనియం దేదో మార్పుగలిగియుండవచ్చును. కని పెట్టక యూరక తొందరపడరాదు. (ప్రకాశము) సెలవు. ఇక్కడ దుర్వాసన పోచ్చుగానున్నదేమి.

(శర్మ నిష్క్రమించును.)

రంగ—అహ! ఈదినమున దొరకిపోతిని. ఆవులించిన ప్రేవులుల్లెక్కి దునంతటిమేధావి శర్మ. ఎన్నిదినము లీరహస్యవ్యాపారము నాగగలదు దొంగతనమును లజతనమును యొక నాడుగా కున్న నింకొక నాడైన బయలుపడక మానవందురు. ఈమవ్య పానముగూడ వానిలో జేరినదే. (ఇంచుకాగోచించి) శర్మగారి కంటబడకుండ నుండుట కొక్కటే సాధన మగపడుచున్నది. గృహమునందు మద్యమును సేవించుటమాని రహస్యముగ నెచ్చటనో ద్రావి మైక మించుక తగ్గినపిమ్మటనే గృహమున కరుదెంచుచుండవలయును. అదియే యుత్తమమైన మార్గము వలె గాన్పించుచున్నది. కాని అప్పుడుమాత్ర మితరులకు దెలియకుండునా? ఇతరులకు దెలిసిననేమి శర్మగారికి తెలియకున్న జాలును. అట్లేచేయుదును. నేడీమైకమున నిదురవచ్చుచున్నది. లోనికేగి యించుక నిద్రించెదను.

(నిష్క్రమించును.)

[ప్రవేశము—శర్మ.]

శర్మ—ఇంతలో బాబుగా రెక్కడికేగియుండిరి. (బల్లను సరిపించి) ఇదేమి యాబల్లమిదనుండు గుడ్డపై నీమరక రెట్లువచ్చినవి.

నీదో యొకసీనా యిద్దానివై పెట్టబడియుండును. నాయభిప్రాయమే నిక్కువమా! నిక్కమైనను కాకున్నను ప్రవర్తనమున మాత్రము కొన్నిమార్పులు గాన్పించుచున్నవి.

సీ తెలవారినదాది / దివదినంబునుగూడ

నొంటిగా నొకచోట / ను దగోడ

త్యోతియుగా దీర్చ / వలసినపనులైన

నొనరింపకుండు నొక్కొక్కనాడు

యెట్లవారిలకేసి / నిట్ల దర్శనమిచ్చు

నెడంబునేడు కానింగనాడు

మాకలుపనునైను / చేకొని యెడనెడ

విహారంప నొంటిగా / వెడలుచుండు

గీ. ఇలుకులందున తల్పియు / పనుచుండు

యొకొక్కొక్కగోను వే / రొకటిపలుకు

ఇదివలసనుండున / నెన్నిరాని

ఓ నమూనూకొన్ని కాన్పించుచుండె.

ఇట్టి వివరీతప్రవర్తనము గలుగుటకు కారణమే బాధకట్టకున్నది. (చిత్తుకాగితముల బుట్టుచు పిలికించి యందలి యొక కాగితమును దీసి) ఇకనేమి. ఇందువలననే ప్రవర్తనమున మార్పుగల్గించి. నాయనుమానమే నిజమైంది. కానినాడు బ్రాహ్మసీసాలపె నుండు కాగితమిచ్చటి కెట్లు వచ్చియుండును! మధుసేన కాయముండైన నెంటివాడను చెడక మానడుగదా! ఓహహత్పా! కటికి మాత్రభువుపైగల వాత్సల్యము దప్పినదా !

చ. దినదినమౌ శ్రువాంతుగిరికి యభివృద్ధి గాంచుకాపురం

బురు దిరికించి యూయం సముద్రముగాగ నకంపుకీరునె

మృగమున నూహసేసి యిటు ? మద్యరసము నొసంగి వింతగా
కనుగొనుచుంటివాక్కానవ ? కంజవిలోచన యాక్రితావనా ?
గట్టిగ మందలించియైన నీతని నీ దురభ్యాసములనుండి మరలింపవల
యును. లేకున్న నొకటివెంటి నొకటిగా దురభ్యాసములన్నియుగూడ
నీతని నాశ్రయింపవచ్చును. అందులకై తగిన ప్రయత్నము లాచ
రింపవలయును—ఏమిచేయుటకును దోపకున్నది. బహిరంగముగ నడి
గివయెడల—అప్రను నాక భ్యాసము ఏమవలసినను నేమో! అనుగకయె
వారింప యత్నించుటెట్లు—వ్యాకులత జెందియున్న మనంబుతో నా
లోచించినను లాభము లేదు. నడిక గృహమున కేగి నావధానమనస్కు
డైన యాలోచింతునుగాక—

(నిష్క్రమించును)

రంగ నాథరావుగారి ప్రత్యేకమందిరము.

[బల్లపై రెండుయీసు రకముల బ్రాందిహారు రెండుగ్లాసులును
కొన్ని బిస్కట్లును తదితరములగు పరికరములును ఉం
డును, బల్లకడనున్న యొకకుర్చీపై మం
దరము కూర్చుండియుం
డగా తెరలేచును]

మంద—అహా! నేటికి నాకేక బయలుపడినది. లేకుంటే యీమహా
రాజున్నేవా మయాచితముగ లభించువా? నామాన్యన్నేవాము
గూడగాదు. ప్రాణన్నేవాము. ఒక్కగడియవచ్చుట కాలన్య
మైన నేకారుమీదనో యింటికిరాకమానకు; ఇంక నీసుంద
రము తిరుగ నొకవారి త్రిలోకసుందరుడై వెలుగగలడు.
కాని, ఈతనికి వైపనందులుగూడ నొకించుక జూపిన ధన్యు
డనే యగుదును. కానిమ్మా. నేడెట్లైన యత్నించెదను. అదే
యారేడరుదెంచుచున్నాడు.

[పాతము-రంగనాథరావు]

రంగ—సుందరం వచ్చితివా! నేడు కొంచెమాలస్యముగా లేవవలసి వచ్చినది.

సుంద—నేడెక్కువ పొద్దెక్కినదనుకొంటిరా? లేదులేదు. ఏడుగంటల ఇక్కువకా లేదు.

రంగ—నిన్ను వచ్చి ఎంతసేపయినది. నాకొరకు వేచియుంటివా! కానిమ్ము.

సుంద—(నవ్వుచు) ఒంటికూర్చుండి కానిచ్చట గిట్టదు. పొడైతే లేక పోతే జూకు లేదు, రంగు.

రంగ—(కూర్చుండి) అప్పుడే అన్నియు సిద్ధముచేసితివే?

సుంద—“అలస్యం అస్మత్సమిమం” అన్నాను. కాబట్టి అంతారాడి (Ready) గావుంచేతు ఒకసేనావిప్పి రౌడుగ్లాసులోలభాసి మొక్కటి రంగనాథమున కందించి మొక్కటి తానుదా)వును.

సుంద—మిస్టర్ రంగనాథం, రాత్రి నిద్రురకట్టలేదాయేమి! అలస్యముగా లేవవలసినవచ్చినదన్నావు.

రంగ—సుందరా! ఆవిషయం తరువాతచెప్పెదను. కాని, ఎప్పుడైన నీదు రభ్యాసమునుండి ముక్తి బడయుమార్గ మొక్కటి యాలోచించుము.

సుంద—అదేమి? నే డిలా వ్రాగింబించేరు; శర్మగారి శస్త్రాభిసేతము తిరిగిందాయేమిటి

రంగ—అట్లే లేదుకాని. ఇప్పుడు దురవ్యాసములలో మొదటిది. ఇద్దానివలన కలుగని యన్యము లీయిలాతలంబున లేవుగదా!

సుంద—ఏమో నే నామూలఃశ్వసంపజాలను. స్వక్రియమైన యానంద మొనగలుగలో నీకిగల నామర్మ మిక్కడేకిని లేదనవచ్చును. చింత నాస్వస్థ మొనగలు కిది పెట్టివదిలేరు ఆయాస మడం

చుటకడి వరమావధము. గాఢపుష్ప ప్రి గల్గించుటలో నన
మానమైనది. ఇంతయేల తొల్లి దేవతలుకూడ సుర సేవి
వించువారలే. కావుననే మధ్యము “సుర” యనునామమేర్ప
డినదని శబ్దశాస్త్రులు అనుచున్నారు. మరియుక్క విశేషము.
దేవతలెంతపవిత్రమైనవారో మధ్యమును అంతపవిత్రమైన
దనియే సుడియను యన్వయము మొసంగబడెను.

రంగ—నీయువన్యూన మాలించిన నింక నెవ్వరను మధుసేవ దూష్య
మని వాదించును.

సుంద—మాటవరుసకు చెప్పుచున్నాను. ఇప్పుడు మనదేశమున
త్రాగనివాడెవ్వడో జెప్పుము ఉపనయనములలో త్రాగును,
వివాహములలో త్రాగును, వైదికములలో త్రాగును, శుభము
నత్రాగును, అశుభమునత్రాగును, త్రాగక మంగలి పనిచేయ
లేదు, త్రాగక కుమ్మరి కుండలొనర్చలేదు, వాటత్రావ్వామును
త్రాగక వండలేదు, వడ్డనవాడు త్రాగక వక్రించలేదు, పురోహి
తుడుత్రాగక పీఠమెక్కలేదు, చోకమునవాకిము విశేషము అభి
కులేము అల్పులేము త్రాగకుండ నేపనియుచేయుటలేదు.

రంగ—(నవ్వుచు) అసహాయవాదులీవాక్యములాలించిన వాడలి వరు
గిడుట నిశ్చయము.

సుంద—నీవరిహాసమునకేమి లే. (మరలగ్లాసులనునింపి) ఇదుగో మరల
నీచుక్క దిగిల్పించి మధుసేవవలని లాభములెఱిగించెదను.
(ఒకటి రంగ నాథరావునకొసంగి రెండవదితానుత్రాగి) చెప్పు
మందావా! ధీమంతు మధ్యదేవతనారాధించిన వీరుండగును.
మధుదేవతనారాధించు బలహీనుండు బలాధకుండగును. రోగి
నిరోగియగును. చెప్పవలయునన్న లక్ష చెప్పవచ్చును. వేయే
ల బాగ్గిదిలేక సాధింపగల్గు కార్యమే లేదనవచ్చును. ఇంతవ

రకేల, మూడుదినముల ముచ్చటయగు మ్యునిసిపల్ కౌన్సిలరు
కావలయునంటే అధ్యక్షునియింటినుండి పోలింగుస్టేషనుదాకా
కాన్ఫ్యూజ్ సారా ప్లయిచెయ్యాలి! మొన్నటిపేకరుచూడ
లేదూ! ఓటగు పోలింగుస్టేషనుకు దొడ్లుతూవచ్చి ఒకనికిబదు
లింకొకనికి ఓడిచ్చినవంగతి!

రంగ—ఇంతగా దీనిని పొగడచుంటివేమి?

సుంద—యథార్థమును వెల్లడించుట సుతించుటకాదు. ఇంకనావంగతి
వినుము.

సీ. బ్రాహ్మదర్శనపు లా / ధి మొదలినంతే

చెందమాన దంబు / నొందుచుండు

కాక్కును తొలగించి / గ్లాసునబోయిచో

నుడుగక నోట ను / ప్తూటలూరు

గ్లాసులో మద్యము / పైకొనబోడవా

సములభకమగు నా / త్రతవహించు

ఒకటి వెంబడిగని / కొక్కటి నోలుచో

చిత్తము పరవశా / యస్త్రమగుచు

మనసునకు దృష్టిదీరగా / మధురసంబు

గ్రోలినంతమాత్రమున చే / కూరునట్టి

సంతసమునకు సరిరావు / పర్వమును

గలుగు పౌక్యములనుచు నే / దలతు నెప్పుడు.

మరల గ్లాసులనునింపి రంగనాథరావునకందించి తానొకటి ద్రావి
త్వప్రదీరక నింకొకగ్లాసు మరలదాగును.

రంగ—సుందరం! చూచితివా అప్పుడే నాకు తలతిరుగుట ప్రారంభ

మైనది. నీకుమార్తె ముల్లలేదా?

సుంద—అండే ప్రావీణ్యమున్నది.

చ. మధురనే మోతగైకొనిన ? మాటలతల్పిలుజెందితెరిగా
 వదరక వచ్చిబూతులను ? వల్లరుదిట్టగబోకది త్రముగా
 జెదరగనీక గ్రుంగక కృ ? శింపకపూలగబోక నిల్చి న
 మృదమున నెప్పుడుదుట యె ? పూరుచలక్షణయద్రుమిల్రమా.
 దానికీమికాని నీవేదో జెప్పెదనంటివే.

రంగ—అసాధ్యునివలెనున్నావు. ఎన్నివిధముల మరపింపకాదినను
 మరువకున్నావే.

సుంద—అట్లనా ! పోరిమ్ము. చెప్పవచ్చు. మనసులోననే యూచు
 కొనుము.

రంగ—ఓ. ఏమున్నది. రాత్రి పెండ్లియూ రేగింపు నిద్దరబట్టించినది
 కాదు.

సుంద—(తనలో) వక్షివలలో దగుల్కూచుహ్నున్నది. (ప్రకాశముగా)
 కాదు. కొంచెము వాచుచున్నావు. కళ్లపిశాచి జెప్పచున్నది.

రంగ—నీవద్ద దాపరిక మెరులకు. అందున్న మేళములోనున్న యొక
 కన్నెకంఠస్వరము నన్నాకిష్టించినది. నిక్కముగా నామికం
 ఠము కోకిలల మరపి చుచున్నది.

సుంద—తెలిసినది. సులోచన యామె చేరు. ఆమెగానమున ననమా
 నురాలు. చక్కని కంఠము. కాని తమకు సంగీతముపై పభి
 మానమున్నదని చెప్పితిరికా రే. లేకున్న నామెనిక్కడికే రప్పిం
 చియుండును.

రంగ—చాలుచాలు. అట్టిపనిమాత్ర మెన్నడును చేయకుము. ఎక్కు
 ఁగా సంగీతమునం దభిరుది లేదు. అయివను—

సుంద—తమ కిష్టములేనిపని యొనరింతురా ? ఆమెసంగీతమును విని
 యుంటిరికదా ! నావల్కులు యధార్థములని యొప్పుకుండు
 రుగదా !

రంగ—గానమున నసమానురాలు. ఎంతసేపువిన్నను యామెగాన
వింకనువినవలయుననియే యున్నది.

సుంద—అయిన నొక్కసారి మనమేగి వీనులకల్పి సార్థకముగావించు
కొందము.

రంగ—ఎవ్వరు ?

సుంద—ఎవ్వడోనా ! నేటిసాయంకాలమే యచ్చటికేగుదము.

రంగ—ముందుగ నామెకు తెలియబరచిన మేలుగదా.

సుంద—(స్వస్థులునిపి యందించి) అందులకు నన్ను విడువును. ఇదే
యిట్లాసును ద్రాగి యందుకు దగినయేర్పాట్లు చేయుదును.

ఇరువురును త్రాగుచుండగ తెరవ్రాలును.

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

మధుసేవ

తృతీయాంకము.

సులోచనమందిరిము.

(సుందర మొకగుడ్డిపై గూరుచుండియుండిగా నమీషమున
సులోచన నిలువబడియుండగా వెరలేరును.)

సులో—“ఉరకరారు మహాత్ములు” విశేషముగడవలయును.

సుంద—ప్రారంభించినా! గుమ్మముగో నడుగుజ్జెనినో లేదో!
అప్పుడే హడలగొల్పుట కుపక్రమించితివి

సులో—ఎంతమాట! సెలవిచ్చితిని. ఇప్పటికినా మాపై కళాక్షము
గల్గినదని, అయ్యది వాభాగ్యమని తలంచు నేను తమకు రాక
రాకవచ్చిన తమ్ము ఇంతలో వెదలిపోనిస్తావా!

సుంద—నీమిత్రయుమందువు. నీమాపు పై నాడుచున్నది. మాబోంట్ల
కందుబాటులో లేరుగదా!

సులో—ఎంతమాట! ఇంతకును మిమ్మనవలసినది లేదు. రత్నము తమ్ము
తనబాహుపంజరమున బంధించియుంచినది.

సుంద—అయినవి. ఆరోజులు గతించినవి.

సులో—ఎందులకు

సుంద—అదొక భారతమంతగాధ.

సులో—(తనలో) క నీతని సంగతి నెఱుంగననిగాబోలును. (ప్రకా
శముగ) పోనిండు అప్పుడైన నొక్కపరి రాగలిగితిరా!

సుంద—అలాంటి దీర్ఘబుకేగదా వచ్చితిని. ఇదిగో చూడూ నాకు

యొడటినుండియు నీవై ముసున్నదని యెఱుగుదువుగదా !

సులో—ఆఁ. యెఱుగువాను అమాత్రపు తెలివి తేటలున్నయెడల

నేనును సాటివారివలెనే యుండును

సుంద—ఇప్పుడు నీకువచ్చిన గోటేమి.

సులో—తమ యనుగ్రహమున గోటు గలుగకున్న నాతటిదాననే యగువాను.

సుంద—ఆఁ ఏమిటివి. నాయనుగ్రహమునకు గోటులేకున్న చాలు

నంటివా! ఏదీ! మరల నీ వరాలనోట నొక్కమాటనుమ్ము

(అని చేయి గ్రహించి ముద్దిమకొని విడచుచు)

సులో—(తనలో) ఈతండేనో విషయమును మాటలాడనె చి వచ్చి

యొడటినుండును ఈతని కిసుమార కైకెక్కించి లాభముం

డునని తోచుచున్నది జరిగిందాను రంగ నాథ గాత్రానితో నీత

నికి స్నేహముగలదని వినికి. కానిమ్ము గ్రహించి చూచెదను.

సుంద—ఇప్పుడొకచక్కని యుదేశ్యతో వచ్చేను త్వరలో వెడల

వలయును.

సులో—నే నీవరకె చెప్పితిని. వచ్చుట మీగోనున్నది. కాని వంపుట

మాచేతనున్నది.

సుంద—(నవ్వుచు) అలాగుననా !

సులో—కాక మరేమనుకొంటి. రాక రాక వచ్చితిని. పట్టమని యొక

గంటయైన గూర్చుండలేదు. అప్పుడే వెడలెదననుచుంటి

తగునా ?

సుంద—ఇంతటినుండి నదా యిచ్చుట నుండుటకేగదా నావ్రయ

త్నము. నీవు నిలబడియే యుంటివి. ఇంకను యెంతసేపు నిలువ

తెట్టుదునని సంకోచించుచున్నాను.

సులో—అదా ! మీయనుమానము.

(నమిపించి కుర్చీచేరిపై విలాసముగా గూరుచుండును. సుందర
మామెను ముద్దుగొనును.)

సుంద—ఇప్పుడు నామనస్సు సంతృప్తి నొందినది.

సులో—ఇంతమాత్రమున నేనా ?

సుంద—అల్పసంతోషినిగదా ! జమిందారు రంగవాధరావుగారి
నెఱుంగుదువుగదా ! వానికిని నాకును ప్రాణస్నేహము. వారిని
సాయంకాలమిచ్చటికి దీసికొనివచ్చెదను. ఆయననుచేపట్టిరివా !
పైసంగతి నీకే తెలియును.

సులో—మీరుండగా నింకొకరా !

సుంద—వెళ్లిదానా ! ఆయనచాటున నేను. నాసంగతి యెఱుగవు
గనుకనా ?

సులో—ఇదియొకటా !

సుంద—సంకోచమెందులకు— సరేయనుము.

సులో—మీమాట ప్రోసివేయుచునా ?

సుంద—బేప్ (ముద్దిడి) ఇప్పుడు నేను వెడలెదను. అన్నట్లు చెప్ప
మరచితిని. రెండు బ్రాండిబుల్లు దెప్పించుము. ఇదుగో నోటు.

సులో—పైపసందులుగూడ.

సుంద—ఆయన యింతవఱకు గాలేదు. నాసంగతి నీనెఱుంగుదువు
గదా ! వెళ్ళివచ్చెదను. వీడీ ! ఒక్కముద్దు.

(ముద్దునివ్వకొని నిష్క్రమించును)

సులో—ఇప్పటి కేరని యభిప్రాయ మవగతమైనది. రంగవాధుని నా
వలపువలలో దగుల్కొన జేసితినేని యింక నాకెట్టికొడువయు
నుండజోదు. చేపట్టిన నిట్టివానినె జేపట్టవలయును. అట్టిభాగ్య

వంతుఁడు, మన్మథాకారుఁడు, విద్యాధికుఁడు సామాన్యముగా
లభించునే.

ఉ. పాయపువాడు రూపవిభజనంబులు గల్గిన వన్నెకాడు వి
ద్యాయుతుడైనవాడు యశశ్రీమార్జన చేసినవాడు ప్రేమతో
బాహుక నిల్పువాడు బహు భంగులసౌఖ్యము నిచ్చువాడును
శ్రీయుతుడుగ లభించుట విశేషముగాదొకా రోపలందికిగ.

ఈ లక్షణ సమన్వితుఁడగు రంగరాధరావుగారిని నావంక కాకర్షించు
కొనిన జన్మమంతయును సుఖముగ గడువవచ్చును. కాని యీసామా
న్యదుస్తులతో నాకర్షింపజాలనని తోచుచున్నది. కట్టుకొన నొకమంచి
చీరయైన లేకుండ తమ్ముడన్నియును నాశనమొనర్చి యింటనుండి వెడ
లిపోయినాడు. తెచ్చి పెట్టుకొనవలసినయందమంతయు చీరతోడనే
యున్నది. ఏమిచేయుచును. దాసిదాని నెక్కడికైన పంపి యొకచీర
దెప్పించెదను.

[ప్రవేశము—తొందరతో నొకదాసి.]

సులో—ఏమే అంతతొందరగా వచ్చుచుంటివి?

దాసి—సాయెబుగా రొచ్చేరు.

సులో—మొన్న బావయ్యగారు రైకిలగుడ్డ కొన్నారేం ఆకొట్టుమీ
దుండే సాయెబుగారు.

సుంద—(తనలో) బట్టలవ ర్తకుఁడా ! రానిమ్ము. ఏజేమైన చేసిన
నొక క్రొత్తచీర నేదెప్పింతును. (వ్రకాశముగ) దీసికొనిరమ్ము.

[దాసి నిష్క్రమించి మరల సాయెబుతో ప్రవేశించును.]

సులో—నబాబుగారూ! ఫలాం ఫలాం !

సాయె—సానివార్కి మాకీఫలాం సెప్తే సానివార్కి మేంఫలాం సెప్తాం.

సులో—(దాసితో)నీపని జూచుకొనుచుండుము.పిలిచినప్పుడు రమ్ము
నబాబుగారూ ! దయచేయుదు యీకుర్చీపై గూరుచుండుము.

పాయే—(కూర్చుండును.)

నుండ—నేటికి దయగల్గినది కావలయును చాడప్పి యిట్లువచ్చి నారు.

పాయే—నిన్న నాచే మే నిన్ను చూసి యుండామ. అప్పట్నుంచి గుండ గుభుల్ గుభుల్ మంటే నీకి దర్శనంసేసి ఒక్కమాట సెప్పియెల్లి పోనాలా వచ్చినామ.

నులో—(తనలో) నరకీటకములను నాకన్నీమట కీమేళములు దివ్య జ్యోతి నన్నిభములుగదా! (ప్రకాశముగ) మీరు ప్రత్యేక ముగా నిచ్చటికి రావలెనా? కాకిచే కబురంపిన రెక్కలుగట్టు కొనివచ్చి వ్రాలియుండనా?

పాయే—హా! హా!! (నవ్వుచు)వచ్చినా రాకపోయూ బలేమాట యి సిరియేనావ్! నీమాటచూస్తే, ముచ్చల్కికురిపించాల్సి తోస్తూ దీజే (అని ముచ్చప్పెట్టుకొనును)

నులో—(తనలో) రవంతడోగు తేసి నావ్యాదుము పారునట్లన్నది. (నవ్విపించి చటాలున నొడిగోనూర్చుండి ప్రకాశముగ) నవాబుగారు! యీ గంగత్యము నిలుకడగామండువల్లు మా తమనుగగిహింపుడు.

పాయే—హాయి! హాయి! హాతేహల్లా!!! సంతోసంలో మాపానం వాడువక్కయేసి జైత్రాయించేమలాగవుంది. ప్యారీ! నీకి యిడిసి పెడితే మాపేగంవాడు క్షణంనోరుస్తాడూ లేదూ. నీకిదయూ వుంటే మాపేగం వాడునీపాదాల్నిదనెచ్చిపోతాడు కానియిడిసి యెడతాడూ!

నులో—మాటమాత్రమంటి రదియేచాలును.

పాయే—నవాబుమాట సెప్పేది వట్టి చేసేది వట్టిసహి. ఇద్దోచూడు నీకిమంచి నజర్ దెచ్చి స్నేహం సేస్కోవలాలనీ;

సులో—ఏమి తెచ్చితివి (జేబునచేయిపెట్టి నోట్లకట్టను దీసి,) నవా
బులు కొంచెముచూపుమాడరు.

సాయె—కొంచెంసూపునూస్తే మాకీ నామోషీయేస్తాది. రహీము
నాహెబుకంచెప్పి అంటే వపంచలంతా డంగుపోవాల.

సులో—నవాబుగామా! కట్టికొన నొక్కచీరమైన తెచ్చితిరికారే!

సాయె—తేవాలా అయ్యన్నాం కాని నీకి యివ్వంతెల్లి తర్వాత వం
డలా అని తెచ్చిందిదేదు.

సు—ఒక గులాబీరంగు సిల్కుచీరయు, చీనాతెల్లసిల్కు చీరయు
పంపించుడు.

సాయె—రెండుకాకపోతే వాల్లుతెస్తాను.

సులో—హారు తెచ్చుటందులకు మాదాసిని పంపించెదను.

(కీదకుదిగి దాసినిపిలుచును.)

[క)కీశము దాసి]

సులో—మంగీ! నవాబుగారితో వెళ్ళి వారిచ్చుచీరలను తెచ్చిపెట్టుము.

సాయె—ఇల్ల సీరపంపి నాయంకాలం దర్శనం చెయ్యడానికి వస్తాం
సెలవు యిప్పించవాలా!

సులో—(నవ్విపించి, నిలాసముగా నతనిచేతిని ముద్దించి)రాత్రికి తప్ప
క రావలయును.

సాయె—రాకపోతే అక్కడ నిల్వడానికి శక్కుంలభుతాదీ!

(సాయెబు దాసి నిష్క్రమింతురు.)

సులో—ఇప్పటికీ తురకితగులాబులు వదలినది. నేడీ నవాబరుదెంచుట
శుభసూచకమని తోచుచున్నది.

ఉ. కట్టగిల్లుట మొక్కటియు / గానగరాదని చింతనొందు ని
వ్వుట్టున చీరలిచ్చెను న / వాబరుదెంచి యకారణంబ, నే

డిట్టి కుంభంబుగల్గుట గ / దించిన నేవలరావుగారి చే
 పట్టదనంచు చెల్పెడి శు / భంబగు నూచక మంచుదోచెగా.
 ఇంక నేనరిగి యెదురుసన్నాహంబునకు వలయు సన్నాహములొనరిం
 చి సిద్ధముగా నుండెద.

(నిష్క్రమించును.)

తెరవాలును.

ద్వితీయరంగము

సుగోచరచంద్రిము.

(ఒకసోపానై రంగవాధవాచను సుందరమును గూర్చుండియుండుడు
 చెంతనొక మేజాబల్లపై ఇలహారములు లేమలవా
 కులు మున్నగునవి యుండుబడిన కళ్ళె
 రములుండును)

సుంద—వానుడిన నల్లులు యధార్థములు.

ఉ. కామునివిండ్లు కన్బొచులు / కంజదళంబులనేలు నేత్రముల్
 సోమునిగేరు నెమ్మొగము / సోయగమొదిన దేవవేళ్య లీ
 భామినికొక నమఃబనుచు / బల్కుట తప్పగు వెక్కులేల నీ
 భామిని నీమెకీడయిన / ముద్రియలెచ్చట లేరు నమ్మమా!

పాండర్యపుటిక్క, కళారహస్యములకెల్ల పుట్టినిల్లు. నీవుగూడ నీమెను
 విన్నటిదినంబున జూచియుంటినిగదా! వేరుగ నేనేలవచింపవలయును.

రంగ—ఆమెచక్కవిదనియే చెప్పవచ్చును.

సుంద—అంతమాత్రమే, అంతకెక్కుడగా వచింపవీలులేదే. ఆహా!

ఉ. ఆకనుదోయి యాదమును / యాలలితాంగిలొనవైపున
 పాకొళ్ళశ్చమనంబు, మదికి న్నీకొనెడి నీకొనెడి

జ్యోతికవతింగనుంగొనిన ? మోదరపాల్లి మునింగిసి నె యీ
లోకములోని సానులు ను ? లోచనబోలరటంచువల్కుచే.

ఒక్కమూరెప్పడో మేళమునజూచియుండుటచే న్లుదలంచితిని గాని
వరిశీలనతో దిలకించిన నాపల్కులు యథార్థములని వదిలగలవు.
రంగ — కావచ్చును. కాని యామెయింకను జాలముచేయుచున్నదేమి.
సుంద — లేదు ! మీమాట ముగియకుండగనే వచ్చుచున్నది.

[ప్రవేశము, సులోచన]

రంగ — (చూచి విస్మయముతో తనలో) ఆహా ! ఈమెనిక్కముగా
నీబావలయమున కరుదెంచిన జగన్మోహినియా యనునట్లు
గావించుచున్నది.

చ. కనుగొనినంతమాత్రమునఁ ? గల్గెఁ బ్రమోదము దేవవేశ్యలగా
గనుగొనినట్లు నిల్కడను ? గాంచినయట్టి మెతుగుదీక్షలగా
గనుగొనినట్లు నలెనలఁ ? గాంతులనింపునవర్ధిరత్నముగా
గనుగొనినట్లు బాపురె జ ? గొబునధవ్యత గింటినేటికిగా.

సుంద — సులోచనా ! ఆలోచించుచు నేను విలువబడితివేమి ?

సులో — ఎన్నడునురాని మహాత్ములు నాయగ్గవవశమున నిట్లుబడెం
చియుండ వారికిదగినటు సత్కరింపజాలనైతినిగదా యని తల
పోయుచుంటిని.

సుంద — (అప) మిత్రమా ! నాపల్కులు యథార్థములని యిప్పుడైన
నొప్పుకొందువా ?

రంగ — (వచ్చి) నిక్కముగా నీమె కాంతారత్నమే యగును.

సుంద — సులోచనా ! గుణగ్రవాణపాఠీనులును, సరసులనగురంగనా
ధరాపుగారది గణింపకులెప్పు.

రంగ — (తనలో) ఈమెను దిలకించినంతనే చెందమూరక తొదల
జెందుచుండెను.

ఉ. ఈలితాంగి సోయగ మొక కింత గనుగొనినంత నామెనై
 వ్రాలెనుమానసంబు, సుమ ! బాణవరంపు చేరగుండియె
 బ్రీలగనయ్యె, వీరులకు ! విందుగబట్టినయంతడెందమా
 వేల లతాంగి నేలవని ! యెంతయు తొందరజేయుచుండగా !

సులో—కుతులుగానేదో యాలోచించుచున్నారు.

రంగ—అలోచించుటకేమున్నది. నీయట్టిసుందరాంగులు లోకమునందు
 గలుగుటకునియే తెలంచుచుంటిని.

సుంద—లోకమున నీమెకుపాటియగువారు లేరనియే తెలంపవలయును.

సులోచనా ! కుతులుగాని నెల్లు సంతోషవృత్తినో.

సులో—ఇప్పుడువలనచ్చెద. (నిష్క్రమించి బ్రాందిసీసాలను తక్కుం
 గలపరికిరములను గొనివచ్చును)

రంగ—సుందరా ! ఇదేమోయ్ మరిలసిక్కుడెందులకు, ఇంటివద్దనున
 ము కానిచ్చుకొనియే ఎచ్చితమిగదా ?

సుంద—అమె తనకోమలకరవాల నొదించుచుండగా ద్రావితమా ?
 అదలిమా ధుర్యమునుగూడ చవిచూడవలదా ?

సులో—(రెండు సోదాబుడ్లనుకొట్టి గ్లాసులలోబోసి బ్రాందిరెండింట
 ను గలిపి ఒకగ్లాసునుబట్టికొని రంగనాథరావుగారినిసమీపిం
 చి) అదించుటకన్నజ్ఞ యొసంగవలయును.

రంగ—పోలీసీ (Policy) కోసం అడిగితే వల్లకాదందునా ?

సులో—(రంగనాథరావునకుండును) సుందరంగాయ ! ఇదిగో తమ
 గ్లాసు (అపవారింది) ప్రక్కగదిలో సర్వముసిద్ధపరచితిని.

సుంద—ఇక్కడచాలనుక్కగా నున్నది.

సులో—(మరలగ్లాసులునింపి రంగనాథరావునకుండును) (పును)

రంగ—ఇప్పుడేగా యెసది. ఇంకచాలును.

సులో—మద్యపానమును అధరపానమును చాలునరాదు.

రంగ—(త్రాగును).

మంద—(తానొక గ్లాసుగూడ ద్రావి) ఇక్కడ చాల నుక్కగానున్నది-
నాల్గునిముషములు చల్లగాలిలో తిరిగి వచ్చెదను.

సులో—ఇక కొంచెముపోయెటకు సెలవా ?

రంగ—వలయు—

సులో—(సోఫాపై కూరుచుండి విఃలాసముగా నాటకపై వ్రాలి)
ఈ గ్లాసునుగూడ దీసికొనవలయును.

రంగ.—హా య్ హా య్ (త్రాగిపిచ్చుట) స్వర్గలోకసుఖం ఇక్కడే
చూపించెత్తన్నావు.

సులో—(నురల గ్లాసు నింపుచున్నది.)

రంగ—(కాపురు లాగుకొని) నిహతు దీనినది.

సులో—మీది నేను.

రంగ—(కొంచెముగ బోసి యుండుచు)

సులో—అంతన్న కొంచెవలెదురాను తనునొక-తద్రావి శేషము
పగులు.

రంగ—కొలదిగ మెక్కినది నీవు, అలాగే చేసినాను (కొలదిగ
త్రా. సులోచవి కిచ్చుచు)

సులో—(కొలదిగ త్రాగి కాపురు నొకనాథున కిచ్చుచును)

రంగ—(కొలదిగ త్రాగి) మరల

సులో—ఎ గిలిమని సొరేగొచ్చుచున్నదిరా ! మద్యపానమునకు అభ
రపానమునకును యె-గిలిదోషము లేదు.

రంగ—(మెక్కినదిపై) ఎవడేనా ఉండగలే పొందగొన్నాను త్రావును.

సులో—(ఇంకను పరీక్షమునకరిగి) కొంచె ముక్కగానున్నది పిసరు
దును !

రంగ—(పూర్తిగ మోకముద్రలుచే తడలడుచు) వడ్డంబానంటి. అది
తేనూస్తు పాడితే ఏంటా.

సులో—అయ్యగారికి కై పెక్కినట్లున్నది.

రంగ—(చేతితో సులోచనను తట్టచు) కానీ! పిగ్గుపడుతున్నావేం
ఇంకో పెళ్ళేమకో—కానీ కష్టమూసుకీ టాను. ఏదీ వక్కబాప్సో
యిసురూ.

సులో—పాటలకేమిగాని నేను చెప్పినట్లు మీరుచేసెదరా?

రంగ—అడ్డకే—ఏం—ముద్దెక్కోమ ఈ కీసెచ్చ లక్షమున్నట
కుంపించేస్తాను.

సులో—ఈ శరీరమునే మీ స్వాగీశం చేసినాను. ముద్దెక్కోమన్నా
పెళ్ళికపోయినా మీదే

రంగ—నజ్ర లాంటి మిక్కిలిసి సీపు (గుడిమిగొని) నిశీరము
వాకిస్తే న పరీరం నిశ్చిన్నాను.

సులో—(చరామని గొడలోనాచి) ఈ రాత్రి యిక్కడ పోవలెను.
ఉండెదరా!

రంగ—రోజూ యిక్కడేవుంటాను.

సులో—చేతిలో చేయి వేయండి!

రంగ—చేతిలో చేయేస్తే యేవుంది మన గొలుసేస్తామండు (గొలుసు
ను తేబులోనుండితీసి మెడలో వేయును)

సులో—(సంకోపముతో, మరలనొక స్థానము నిండించుకొనిచు)
ఇదిగో యిప్పుడు త్రొవడు.

(సులోచన వ్రావించుచుండ రంగవాధరావు వ్రావుచుండగా
యవనిక దిగజారును.)

తంగనానాధరావుగారి కవితాపాద్య.

(శర్మగారు కచాకుచేయుచుండగా తెరలేచును.)

శర్మ—నాయంకాలము బోయినపోక. ఇప్పటికైనను తిరిగిరా లేదట,
ఎక్కడికేగియుండును. ఎన్నడును రాత్రులయిందిల్లు కదలని,
నాం. నేడి, రాత్రియంతయు పరస్పలమున న్నడవెనో!

ఉ ఎన్నటికేగియు డెనో మి / రెచ్చటభోజన మాచరించెనో
యెచ్చటపోయి ట శయ / నించెనో వేరొక గామమేగెనో
మున్నటి కేయనా నుమును / బొందెనో యిప్పటికేని యింటికి
వచ్చిన నాం కాకనుచు / భావము తల్లడనుచు చుండెగా.

ఇంతకును మూలకాశుండు వాచుదరుండ. నాని సహవాసము లభిం
చిననాటిను నీ గుణ గాబుగారి మధుసేవనమునకు మితిలేకు డెను.
వ్యయమునకు వెలపులేకుండెను కవికునైరుదనములగో నాల్గు
వేలకు వెగా వ్యయము. ఇంతటి కీర్తివ్యయ మాకడకు మూల
మట గాని కొంత మాగు ముక్తికొనునా హితోపదేశ మున
రింపవలయును నొప్పునగుటలుకావచ్చినది ఇప్పటికిని రాజయ్య
ను 'మిషేయగును' ఎవ్వరినో క్షేపి కబంధను. చెయిచేతులమెచి
నవాడగుటచే న్నమ్మరణముగి పాడిగుచుండట మాదిజా కున్నాను.

[ప్రవేశము - పరియ్య తొందరతో]

నర్తకి—పంతులుగారి కీ! గాబుగారు ముందరముకంతులుగా గా
కలిసిస్తావ్వారండి

శర్మ—ఇప్పుడిక మనస్సు కుగట కీ ది ముంచి, ఎ దరముగాను
యెప్పుడు వెడలిపోవునో చెప్పును ఇ తిగా ననుక చేసినో
కనమాచుకొందు (ఇరువురును నిష్క్రమింతురు)

తృతీయా కము పనూత్తము.

మధుసూదన

చతుర్థాంకము

పురవీధి.

[రంగడు బాండ్లత్రాగుచు తూలుచు ప్రవేశించును]

రంగడు—పాట.

నారాతాగిసూడు, సార్గలోక మొత్తాది,

తాగిసూడు, కల్లుతాగిసూడు, రమ్మతాగిసూడు.

(1) గుప్పెడుపీకులు నంచుకుంటూ, గుక్కెడుపానాతాగిసూత్రే,
సార్గలోకమలదిగో, నాల్గముందుకొస్తాది తాగిసూడు.

(2) రెటిని డబ్బుకోపుకొని, రెండుద్రాములేసి కోని కళ్ళుమూసుకొంటేను, కెలానెంసూత్రాను, తాగిసూడు.

తాగ లేనిపిల్లలకవోపించడట, తాగ లేనిదద్దమ్మలు, నోరుమూసుకుమూలకూలోక తాగొచ్చి తాగొచ్చటారు, నానుతాగితే యీదబ్బుపామ్మాయిందేటి, అమనచ్చినా, యీదనచ్చినా, పారాతాక్కమాన్ను. ఈ పెద్దన్నలంతా యోజిత్రాలేటి, అడ్డమొత్తే పాడలద. తా, తాగనోడి బిన్నవేంజిన్నం నీ, కన్నీసూత్రే పాపంకూడారు. అందుకే తెల్లొడవ్రతి వోడుతాగుతాడు, యేమన్నగారుకూడా తాగమనేసెప్పేరు ఈమాటింటే పెదన్నలంతా తలకొట్టి కోవాలి.

అ. వి. తాగతాగినోడి / మనమైనసంవారి

తాగలేవాడు / రాలుగాయి

తాగినంతలోన ! తప్పేమిలేదురా

యివ్వదాధిరాను ! యినురయేమి.

యేమన్నగారికంటె యీభుక్తూ తెలిసినోళ్ళుంటి తాగొద్దన్నోళ్లు యెంత
మకుతాక్కుడదో సెప్పలేకపోతే కాలికిందనుంచి బలాదూర్, తాక్కుడదన్నోడు దగాకోర్, తాగొద్దన్నాడు దామభాజీ, తాగా
లన్నాడే ఆడే త తంతెలిసినోడు, ఆడే దేవుణ్ణి సూపిత్రామ. రంగా!
నానేదేవుణ్ణియితే, సముద్రాన్ని కల్లుసముద్రం పారాసముద్రం
చేసేనోణ్ణి బుద్ధితేకా దేవుడికిప్పనిళ్లది, ముందినీళ్ళది, పాలది, పెరు
గుది, నెయ్యిది, ఎన్నోపెట్టేసేమ. ఇయన్నీయెందుకంట, కల్లుదికా
వడితే మూతాగేత్రామని యీ బాపనోళ్లు, ఆళ్ళకోసం దాన్నిదాచే
సేరు. ఒక్కొక్కడే జాబ్బిపాయదీసి, రంతే (తన్నును క్రిందపడును.)
విజుగా బాపనోడొచ్చేదనుకున్నానేన.

[వశేము-సత్రయ్య.]

సత్రె—అదేట్రా రంగా! వట్టికొట్టేవు.

రంగడు—చువ్వట్రాసత్రెయ్యా! ఎవరో అనుకున్నాను.

సత్రె—ఎవ్వడుగితే వేటి రంగాన్నుంచి.

రంగడు—మొన్న లచ్చోరంనాడు.

సత్రె—రంగ మెల్లాగుండేటి

రంగడు—ఎలాగుండేటి? మనురలాగే వుంది.

సత్రె—అదికాదేన! డబ్బెలాదొరికేది? వస్తున్నాయా లేనా! అది
సెప్పరా?

రంగడు—వనికీ డబ్బుకీ లోటుంటి. గంటవనికేత్రే కావలసినంతడబ్బు
డబ్బుకీ లోటుందిట్రా రంగంలో.

వతె—నాలుగొండ లబ్బుకొచ్చే వేటిరా?

రంగడు—పెండలే, కర్వో! కాగూడో, వడియాపాయలు, పెట్టి కం
దువా యియే తెచ్చును.

ఫతె—ఇంకేంటా.

రంగడు—ఇయ్యోటి మనకాదుండేదేయేంటి, పెట్టమ్మేసేను. కండ
వా అమ్మాలిని నూత్తుండాను. బాబుగారు బాగున్నారా!
అమ్మగారొచ్చేరేంటి?

ఫతె—బాగానేవున్నారు. అమ్మగారురానేను. కాని రంగా! నీపెట్టిన
చిత్తు చెట్టయిందిరా!

రంగడు—అదేంటా.

ఫతె—బాబుగారి కోపాలి సుక్కిచ్చేవుగావట్లా! ఇంక మారాజు
రుసిమరిగే పొదలలేకుండున్నాడు.

రంగడు—సుక్కిచ్చేసమయిందేటి?

ఫతె—వైమఱలో! కొత్తమ్మగోర్ని చేందీసేరు. అక్కడే రోజంత
మానూడిందటం, వస్తే యింటి కోపాలొత్తారు నేకపోతే అదీ
నేదు.

రంగడు—మునుకటెవ్వారం మారిందన్నమాట.

ఫతె—ఓ, ఓరదిగో సుందరంగా రొత్తున్నారు.

రంగడు—వస్తేయేం.

ఫతె—సుందరంగోరంటే బాబుగారిగుడికాయ

రంగడు—అయితేయెల్లు. (ఫతెయ్య నిష్క్రమించును.)

(రంగడు—ఈ మారాజుపాదా లట్టుకుంటే సుక్కికే లోటుండదు.
ఎల్లి పాదాలట్టుకు బరిమాలుకుంటాడు.)

(నిష్క్రమించును.)

తెరవ్రాసు.

ద్వితీయరంగము.

రంగనాథరావుగారికి చేరి.

[రంగనాథరావుక కుప్పిపైగూరునుండగా శర్మ యొకచో నిలువబడి యుండగా తెర లేచును]

శర్మ—నాయనా! రంగనాథరావు! నీతో నొకటిరెండు విషయము లగూర్చి యొకింత దెల్పిపోవలయునని వచ్చితిని. ఇప్పుడు, పసి తనమునుండియు నిన్నె త్రిపెంచిన ప్రేమచేతనే చెప్పచుంటిని గాని వేరొందుగాదు

రంగనా— (తనలో) ఈతనికి వేదాంతిగా జక్కితిని.

శర్మ—కొన్ని మాసములనుండి నీళ్ళవల్లన మెకింతయు బాగుగ నేడు. అందుల కీబోలులును చిరాపు సకమును పాట్లులు. సావత్తర ము మొదలిడి రెండుమాసములైన గా లేదు; యెనిమిదివేల రూపాయలను స్వంతముననే నాన కొంటిని. ఇంతగా ధనము వ్యయించుట ఆపదలకు మూలము

గీ. ఆయమానుబట్టి తగురీతి / వ్యయమొనర్చ

వలయునేగాని యారీతి / వచ్చుసేయ

మూలధనమున కేని యు / బుట్టువెల్లలు

గాన కనుగల్గి మెలగగా / గడగుమయ్య

అలోచించుకొనుము. దివదినమున నొక్కొక్కగా యిదీసినమహాపర్వతపై వ నేలమట్టుగుటకు సంధియముంచునా? పైగా నింకొక్క తగులాట మునుకూడ దెచ్చిపెట్టకొంటిని

గీ. సైబునిసేసి మేనిజవ / సర్వము లూడెను త్రాగుడబ్బె ప్రా
రభవకమ్మచేగని క / రంబు చారము నొందుచుండ మో
హాభిమానిగి యిట్లు లనయింబు ధనాంగనతో చరించుచో
నబ్బునునందునక చెడట / కడ్డము గల్గదటంచు నెంచుమా.

వ్యక్తులైన భార్యను పుట్టింటదిగవిడచి, యొక్క-హాచీవతో కాలముగడపుటు త్రమముగాదు. ధనమే ప్రధానముగ రో వెలండులపొందు తమలోంటకు దగదు.

రంగనా—మాసులో చనకు మానమే ప్రధానముగాని ధనము ప్రధానముగాదు.

శర్మ—ఎంత వెట్టిపడుచుంటివి.

చ. దినదిన మొక్కపూరుపుని / తీయనిమాటలనాదరించి యే
యనువునగాని వానివ్యాద / యుబును గుర్తిడి లేనినొహముగ
గనబడజేసి చిన్నియన / కాశము గల్గినయంత నేర్పుతో
ధనము గడించుకొంట విడి / తంబగు ధర్మము రో వెలండికా.

అట్టియెడ మీసులోచన ధనానురక్త కాదని తలంచుట పొరబాటగును.

గీ. తానువలచినదిరంధ / తానుమునిగి
నట్టిదియె గంగగానెతు / రన్నసూక్తి
వినియు నీవేలయిరీతి / వెట్టిపడెను
ధనమునందాశ లేనట్టి / గణికగలదె.

ఇంత మేల; మీసులోచనకు-ధనానురక్త కాదనుసులోచనకు-ధనాచేత గలదో లేదో చెలుపుటకీబిల్లులె చాలును, చూడుము. నేను నూరుహా వ్యక్తులైన బంపుడనివాసిన చీటి—

రంగనా—(మాచి) పంపిరిరా ? లేదా ?

శర్మ—ఇదుగోచితా ! నిలువయెంతయున్నదో తిలకింపుము.

రంగనా—నిలువ ఇరువది హావ్యములూ ! అయిన సొమ్మును బావ లేదా ? ఇంకనుమీచేతగలకాగిరములెవ్వి ?

శర్మ—చెల్లించవలసినబిల్లులు, సుమారు రెండువందలు మొత్తము నకు—

రంగనా—ఈదినమునకు బిల్లులనాపుడు. సులోచనకుమాత్రము తె

క్క సర్దుబాటుచేయవలయును. లేకున్నవది యేమిదుకొనునో.

శర్మ—ఏమిదుకొనినను దొనిగులేదు. ఇంక నామెపైగలమనుకారము

ను విడచిపెట్టుడు. ఒక్కవర్యాయ మత్తవారింటికిగి రండు.

వారు పడింబదిరావలసినదని వ్రాయుచున్నారు.

రంగనా—ఆలోచింతు మావిషయమున.

[ప్రవేశము సత్రైయ్య.]

సత్రై—ఖాబుగారండీ ! సుందరంతులుగారొత్తున్నారండీ.

శర్మ—చెప్పమరచితిని. ఈసుందరమునికలొననడుగుపెట్టనీయకుము.

వీడే సర్వమునకు మూలకారణుడు

రంగనా—తవ్వగాన్నింపకుండ నిష్కారణ మారని నెట్లుబొమ్మందును.

కాసంతతవ్వగాన్నించిన సుగోచననుసైరిము విడచిపెట్టెదను.

శర్మ—అట్లేకానిండు. ఆమాటమారేము మరువకుడు, నేనుపోయి

వచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును)

రంగనా—(తనలో) సుందరము కచ్చటికైన బంపి సొమ్ము తెప్పించవ

లయును. (వ్రీకాశముగ) సత్రైయ్యా ! సుందర మెక్కడ

నున్నాడు.

సత్రై—చావట్లో వున్నారండీ బాబు.

రంగనా—తీసికొనిరమ్ము.

(సత్రైయ్య నిష్క్రమించును)

రంగనా—అదులో నదులో చేసి మోహంపుట్టిల్లాలిముద్దు దీర్చకున్న

లాభువముగదా !

[వ్రీకేళము సుందరము]

రంగనా—ఎంతసేకయినదివచ్చి ?

మంద—ఇప్పుడే ! శర్మగారదో మాటలాడినట్లున్నా రే.

రంగనా—అవును.

మంద—ఏమని?

రంగనా—ఏమున్నది. సంతోషమునకు భరతవాక్యము చెప్పుమని.

కాని నీవొక్కఁడనిచేయవలయును.

మంద—చేతులుగట్టుకొని సిద్ధముగానున్నాను.

రంగనా—కొలదిగా ద్రవ్యమిప్పుడత్యవరముగా గావలసివచ్చినది.

అందులకై యొక హారమునుగొనిపోయి యెచ్చటనైన గురువ

బెట్టి సొమ్ముగొనిరావలయును.

మంద—మారువాడిలయొద్దక్క విక్రమింపకేగుదును. కాని వారి

దశాధారపువడ్డీదండనవరతులు.

రంగనా—అపసరయంతకంటె నెక్కువగుదా ! పోనిమ్ము. వడ్డీదండన

లెందుకు విక్రయించిన—

మంద—కాసులు మందముగనున్నవే.

రంగనా—ఈ ఆలోచనలతో ప్రాప్తువుచ్చకుము ఇదుగోహారము.

ఎట్లో సొమ్ముతో నొకగంటగోరావలయును.

మంద—చిత్తము. (అనిగొలుసు దీపికొని నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము పత్తెయ్య]

రంగనా—ఏమిరా !

పత్తె—ఒలిగ్రామొచ్చిందండీ.

రంగనా—ఏది యిటుచెప్పు. (దీపికొనిచదివి తనలో) మరలనిదియొక

తగులాలము. (ప్రకాశముగ) పత్తెయ్య! శర్మగారికిచ్చి తగిన

యేర్పాట్లు చేయమనుము. నీ గంటలబండికి కావలసికొని

ప్రేమనునకు వెళ్ళవలసివదనిచెప్పుము.

(పత్తెయ్య నిష్క్రమించును)

రంగనా—మనస్సేమియు బాగుగాలేదు- స్వయముగ నేను తిసికొని
రాకుండగ నే-అనుకొననియట్లు భార్య నడిచుటకి వచ్చుచున్నా
నని యిచ్చినట్లెల్లిగ్రాము చూచినతోడనే మరింతచెడినది.
(డాయరుదీసి బ్రాందిసీసానుకైకొని) ఒక్కగ్లాసె పుత్రాగినగాని
కాంతిచేకూడదు.

తాగిచుండగా తెరచాలును.

తృతీయరంగము.

రంగనాధరావుగారి గృహమునందలి శయనాగారము.

(చక్కగ నలంకరింపబడిన గదియందొక పాన్నపై సుకీలగూరుచుండి.
యండగాఁ దెరలేచును)

సుకీల—

చ. జనకుఁడు వశవర్తనిన / పాపమూని తిరస్కరించి మా
నినికి నిభూడె దైవమని / నేనరుదెంచితి నిర్దితకృపగా
మనమున నెంచునో నను సైమాదర చిత్తముతోడ నాచునో
యచువలవార నేను హృద / యంబును వీడ ది కేమిసేయుముకా.
రోట దలవెల్లి గోకటిపోటులకు వెఱచినట్లు కార్యము మించినపిమ్మట
చింతిల నేమిలాభము. ప్రాణేశ్వరుఁడు నాయొనర్చినది తప్పగ గణించిన
వారని కదముల వ్రాలి క్షమింపుమని నేనుకొనియెదను. (గదియార
మునంక జూచి) అప్పుడే యెనిమిది కావచ్చినది. ఇంతకును నాకుడింటి
కరుదెంచి యుండలేదు. వ్రయాణపు బడలికచే గాబోలు నేడదేమో
శీఘ్రముగ నిద్దరవచ్చుచున్నది. ఇపుడించుక కనుమూసిని నిదురబట్టక
మానదు నిదురించిన నయ్యది ద్వితీయాపరాధమగును — కాని—నే
నిచ్చటి కరుదెంచినట్లు దెలిసినను ఒక్కమార్తెన చూచుటకేని వారు
రాకుండుటచే నాపై గోపమూని యుండిరనియే తలంపవలయును.

లేదా కార్యాంతరవ్యక్తులై తీరిక లేక రాకుండ నుండవలయును. (గడియారము గంటలుకొట్టును) ఎనిమిది గంటలైనది. ఇప్పటికిం గారయ్యెను.

(తెరలో చక్కడు.)

అదిగోకదముల నవ్వడి వినవచ్చుచున్నది. వచ్చుచున్నారు కాబోలును.

[తూలుచు రంగనాథరావు ప్రవేశించును.]

రంగనా—కొట్ట పెళ్ళికూటుగా రెక్కచున్నా రేంటి. ఇదుగో పెట్ట చ్చంగావున్నా రే. ఓషూపుషూప్టాం. హలోడియర్ ఎంప్రెస్ (Hello Dear Emmyress.) ఏంచేస్తున్నావ్. ఇంతటో వస్తావ నుకో లేందే వచ్చేమే వేం విదానించి చూచి ఫుట్టింట్ బాగా తయారయ్యేవచ్చేమేవన్నమాట. మూడేళ్ళకూ ముచ్చాచ్చేట్టా తయారయేవే! తూలుచు—నీ కీచాల ముస్తాలోటే పార్టీ (party) చేస్తావుండు. (ఒక కుర్చీపై కూరుచుండి)

సుకీల—(తెరలో) ఏమిటి యనవాలకము స్వచ్ఛమై బ్రాహ్మణకుల మన పుట్టికే. అట్టి వీరినోట రావలసినదా యిట్టిభావ! ఈవిధ రీతిమేమి ఈమూడేంపిలో మరిదప్పినదా! లేక గ్రహమేమైన సోకినదా! అయ్యో! ఇంతటి వికారాకార మెట్లుగల్గినది. నిక్కముగా నావిధుడు నేనిప్పుడు చూచినట్లుగనే యుండనా? లేక స్వక్షమూనె నిట్లు కనుగొనుచుంటివా! నిదురయే యెఱు గనినాకు స్వక్ష మెట్లువచ్చెను!

సీ. కదియారు వన్నెల / బంగారు నిరసించు

మైఘాయ యేరిరి / మాసిపోయె

మరునైన మరపించి / మురుపుజాపించెడి

చక్కదనంబులే / ఫక్కిపోయె

అగ్ని దేవుని దీప్తి / కరయగా నవయైవ

బ్రాహ్మణనేజ ముగ్ధునిపోయె

వలికిన రత్నంబు / లొలుకబల్కెను నట్టి

చాతుర్యమేరితి / సమసిపోయె

గీ. ఇట్టి భీకరరూప ముగ్ధులగల్గె

నింతగాబల్కు దోష మేలేదగల్గె

యేకతంబున నిట్లు మూ / డేండ్లలోన

నింతగా నీరు చిక్కి కృశించినెల

రంగనా—ఏం బాలోచిష్టున్నావు. ఎస్టా రిసీవ్ (Receive) చేయాలో

అలోచిష్టున్నావా ! ఇగ్నో సొంటంకనక యెలాచేసినావరే.

నీయివంవచ్చినట్లు కానీయే. నా కమా (Now Come on)

రమ్మంటే రావూ? నువ్వరా? పోతే నేనేవస్తాను. (లేని సమీ-

పించును. సుశీల దూరముగా నోవును) కరుగెత్తావేం.

సుశీల—(తనలో) అమ్మయ్యా ! ఇంకేమున్నది. కొంఠమునిగిపోయి

నది. ఇంతవరకేమీ అనుకొంటిని ఇప్పుడు సమీపమునకు

రాగానే బయలుదేరిన గుర్తానన నిజమెఱింగించినది. నిద్రల

వాంఛిత్యమునకు దోష పానమునకూడ వాంఛిత్యము చేకూరి

నట్లున్నది

రంగనా—పరుగెడే మాట్టరం యిడిసి పెచ్చనా! లాక్కొప్పా! టప్పు

టప్పు. పెళ్ళికూతురుగారు పిగ్గువడతోంది. అవునా ! పిగ్గుం

డేంటి (జేబులోని నీవాదీసి) ఇగ్నో యీ పెగ్గేస్కో పిగ్గు

పి కారెటుంది

సుశీల—అమ్మయ్యా బ్రా. డి. పోయే

రంగనా—బెడిసిపోయినా నా ! ఇగ్నో యిమందే పిగ్గుకి పింటకి—

కులుక్కి—కులూమాకి మంచిమందు—

సుకీల—త్రాగుదురా !

రంగనా—త్రాగితినే మహా! తాక్కపోతే టటస్సం తెలిసికోడమా !

సుకీల—త్రాగుట తప్పగాదా !

రంగనా—టప్పంటే దవదూడకొద్దా. ఎవడాటప్పనేవాడు- తాగని వాడెవడున్నాడు. ముప్పెమూడకోట్లదేవతలు సుర తాగే సుర లయ్యెను. ఇన్నో మూడు నేను బాసిస్తాను తరాటే నీకు బాసివంతపోస్తాను (తాగును.)

సుకీల—దైవమా ! ఇట్టి యశస్వతును గూడ గల్గించితివా ?

సీ. పరకాంత లెదురైన / శిరమెల్లి చూడడు

పెద్దలయ్యెడ బక్తి / పడువబోడు

పరిహాసమునకైన / హాసం దసల్యంబు

యాశన్నలను బ్రేమ / నరయంచుండు

బీదవాదల నెల్ల / ప్రియమన బరిగించు

న్యాయాబు విడవాడి / నడువబోడు

హాచారికులనైన / హాసం కోపించి

కరుల నానెడలందు / వదలబోడు

గీ ఇట్టి విమలచాత్రితున / క్లెష్ట లబ్ధి

హేయమగు నట్టిదైన పానీయసేవ

కటకటా! యొక నెట్టు లీ/కాపురంబు

సేయగా నానొ మదిఁ దల / పోయజాల.

రంగనా—(మరల త్రాగును) పొదేగొస్తావే. కాస్తుచ్చుకుంటే కడి

వెడు దెన్నుటాపు—మాడు. (లేచి యామంచేయిపట్టుకొని

లాగును)

సుకీ—(తప్పించుకొని) అబ్బా! కంపు, మర్వాసన భరింపజాలను.

రంగనా—అ—అ అ ! కంపూ ! మొగిలివులా ! నువ్వొకనీకూంటే
కంపూ, తరీతకావలంటే నాధంలేదు. (త్రాగివేయును) ఏదీ
ఇంకియ్యాల టాగను. కూచో, ఒకపాటకానీ. వచ్చాక్షీలా
పాడితే ఫస్టుక్లాసు విక్కి. మధురంలాపాడితే మంచిబ్రాండ్.
సుకీ—(తనలో) ఓహో! వ్యాపారమే తపటకు గూడ వచ్చినదా
యేలరాకుండును !

గీ. గర్భమందున నత్తే / గలిగినంత
వ్యాధులన్నియు దేగాంబు / నాశ్రయించు
పగిరి మధుసేవకలవాటు / పడినయెడల
నదియె తెచ్చు తర గర్భభ్యాసములను.

రంగనా—పాటమే లే పాళ్ళీపూ, నూచు కే నాద్రాను, పాద్రాను-
దీచి పాటమే నాడిబోయి పోను.

సుకీల—అయ్యో! ఇదేటు గ్రహచారిము (నమీశమున కరుగ
బోయి) హా! మర్వాసం పంతి కేని పోనియకున్నది. ఏమి
చేయదాను. నమీశి వలయునే కాని-హానయని జూచుచు
నే పరుగెగలను. (వలూపి చి) “నాథా! అల్లు పడిపోతి
నీమి చబ్బతిలలేదు గదా మూటలాడోమి! కటా! స్పృతి
యెటుంగికుండి పడియుండి, ఆస్పత్రిమంతులరై, ఎండ
కి న్నిరుగక ఎల్లారు ముగ్గురి బై పబడిన మూశరీరిమ్మి కటికి
రాళ్ళిపైబడి యుండవలసినదేనా! శయ్యాతలంబునకై గొని
పోవయత్నించెదను. (యత్నించి) అయ్యో! సాధ్యముకాకు
న్నది. ఇతరుల నెవ్వరినైన బిలుతమిన్న నిట నెవ్వరును
లేరు. నిస్సహాయునై గాఢమఃఖాధికారావృతచిత్తనై-యీ
నిశాశేషమే తయును గడువలయుచు గదా! దైవమా! నా
యొద్దైన యుపరాధమేమి. ఇట్టి ఏషమపరీక్షలకు బాలునే

యెట పేరు వగునా ? ఇట్టి సమయముల నెట్లు ప్రతిస్పందింప
లేనో యెఱుంగను. అట్లేటింగినచారివలన వినియైన యెంద
లేదు. వాధా ! వాధా!! ఇందేమి ముఖమన్నదని యభ్యసించి
చిరి రీతుధుపానము. శృంగించినమీఁతో కళావిహీనమన
మొగంబుతో నూచభాగినయవయవములతో సొక్కుచు
పోలుచు, తొట్టుపడుచు వదరుచుండుటయే కాక యత
శక్కుడుగ నేమిముఖమనుభవించుచుండిరి. వాధా ! వాధా!!
తను హితాభిలాషులగు విశ్వవాధకర్మగారైన మిమ్ము మంద
లింగరైరి గదా!—ఏమి వాతెలివి. ఒకరు మందలించిన
మాత్రమున మాయమగు గురభ్యాసమా యిది—

రంగనా—(ఒకప్రక్క కొల్లగిలి) ఏదీ ! యింకోగ్లాస్.

మణిల—మైమరచియున్నను మద్దముమాత్రము మునుపరైరి. ఇది
మధుసేవాపరాయణులకు నైవేదియ కాబోలును. అదేమి
అట్లు తడవులాడుచుండిరి వాధా! లేదు.

రంగనా—(జేబులోనుండి యింకొకసీసాను విలికిపీయును)

మణిల—(ధయమున) అబ్బా! యింకొకసీసాదీసి! ఈవరకు గ్రోలి
నది చాలకనే! అబ్బా! మద్దపానము మిరియుమతియు నెఱుం
గదందు రిదియే కాబోలును అదే త్రాగుటకు యత్నించు
చున్నారు ఊరక భ్రాంతచిత్తనై నిలువబడిన లాభములేదు.
ఇంకనైన నీ మరభ్యాసమే మాస్పృశవలయును. చరాలున
సీసానలాగి! మద్దరసమా! నేటికి నన్ను దాకునంతటి యవస్థ
గల్గించితివి గదా ! ఖండఖండాలరములనుండి నిరంతరప్రయా
ణము పొగించి కర్మకామియగు వాగ్ధావర్తమున ప్రవేశించి
తివి ఈకలియుగంబున నిరంకుశప్రభుత్వము గల్గి కోటాన.
కోట్లకు పేరు దాపలనుగా జేరికొనగల్గితివి గదా !

- వి. భండాంతరముల / కడనుండి చతుడెంచి
 భారతిదేశము / శరీరనాపు
 అగ్రవర్ణుల యింద్రియమందెన జొచ్చి న
 దాచారమును కేగ / నణచినాపు
 కొంతల దెగిగాల్చి / కోటానకోటయ
 పేదకీర్తి గావించినాపు
 సాధనముల ప్రకటింప గాంచి వానినా
 వాములను మొదలొంట / మాపినాపు
- గీ. పెక్కుకారముల చాట్చి / శరీరనాపు
 వాల్చియును పాతుకొన్నా / యునినాపు
 నీ ప్రభావంబు నాకు వచ్చి వనగునె
 మధురతరమైన యిది మా / మధ్యస్థము.
 (పారాగను పారవైయను.)

శే. వ్రాలును.

మధుసేవ

పంచమాంకము.

రంగనాథరావుగారి కచేరిచావడి.

[విశ్వనాథశర్మ ఆలోచనాధీనుడై యుండగా తెలిశెనును.]

విశ్వనాథశర్మ—అహ! మధుసేవామాహాశ్మ్య మవర్ణనీయముగ నున్నది. మారంగనాథరావుగారు మధుదేవత మపాసించుచు ప్రపంచమునే మరచివట్లు గావ్విచుచున్నారు.

చ. ఎఱుగదు ముందు రాగలుగు / హీననిపద్యకే, యిక్కడేవి గు
తెఱుగదు పానిద్రోహము గలిగింపదు రాబడి శుభ్ర మొత్తమే
యెఱుగదు, యింతయేల వృద్ధియేకవో యిటునెయున్న జూచియే
యెఱుగదు నిట్టివాని సిగ్గియేల కృతార్థకయూ, వక్కటా

తొల్లిటికంటె దురభ్యాసము లధికమైనవి పానము, నాదము, వేశ్య.
అహ! ఇంక మరుజుని తెఱుపుటకు గావలసినదేమున్నది. ఇంచు
మించుగ గ్రామములన్నియు తిరుణాలలో నున్నవి కట్టా! ఎంతగో
విరవి ప్రపంచము మూరిపోయినది.

సీ. కరకాంత జూచుటే / పాపంబుగా నెంచు

వాడిట్లే నానుల / కజ్జకేగ

మద్యపాన మటన్న / మాటయే విసనట్టి

వాడు త్రాగుట కలవాటుకడిమె

వ్యవహారముల తానె / వ్యయము గావీక్షించు

వాడుదాసీనుడై / పరిణమింప

యలువీడి క్షణమైన / నిలచి యెటుంగని

బాడింటిచారియే / బట్టకుండె

గీ. ఇంటశోకమున తపించుచున్న

భార్యతో నాకనాడైన / పలుకకుండె

హితము జెప్పిన తప్పుగా / నెంచుచుండె

నిట్టి సెంపరి బాగు / బుట్టు లింక.

శక్తియుక్తులన్నియు ధారపోయుచుంటిని. కాని నాయత్నమునకు ఫలము చేకూరుననుట కలలోనివార్తగానున్నది. ఎన్నివిధముల బోధించితి; నాడటిచారిత్రముల నుచాహరణముగా నొసంగియుంటి- అంతయేల నాతని స్థితిగతులు క్రమక్రమముగా తరుగుచుండుట ప్రత్యక్షముగా జూపితిని. వ్యర్థమయ్యె నాయుపదేశములు.

గీ. బూడిదను మంచినీరు / బోసినట్లు

చవిటివేలను విత్తుల / చల్లిపట్లు

మూర్ఖునకు విద్య జెప్పగా / బూసినట్లు

వ్యర్థమయ్యె నాయుపదేశ / నాక్యతలు

కానిమ్ము. మరియొకనూరు క్రయత్కించెదను.

(పరిక్రమింప తెరయైతబడను)

[రంగనాథరావు గూర్చుండి యేవో కాగితములను

జూచుకొనుచుండును.]

శర్మ—(తనలో) కాబుగా రొక్క చేయున్నారు. ఇదేరిగినసమయము.

రంగనా—శర్మగారూ ! వచ్చితిరా ! ఈ కాగితములను నాకు బంపి

చితిలేల ?

శర్మ—మీరు స్వయముగా చూడదగినవి.

రంగనా—నాకెప్పుడు తీసిక లేదు

శర్మ—కొంచునిగి హాపుడున్నను తీరకయే లేదా! వెళ్ళాడుకమ్మ.
అత్తే తుధికాదు రెచ్చటకు నిలువనీయకున్నారు.

రంగనా—ఇప్పుడు నానద్దమాత్రము ధనమున్నదా! నిరిటివరె నింకొక
గ్రామము విక్రయి పవలసినదే.

శర్మ—ఏగ్రామము అన్నిగ్రామములు తాఖాలగోనున్నవి. అయి
నను యిప్పుడు కొనువా రెవ్వరు కావుననే తమతో నాలో
చించుటకు ఎచ్చితివి.

రంగనా—ఇప్పుడేమి చేయమందురు?

శర్మ—నాయనా! సంతోషము ఎన్నిదినముల కిట్లడిగితిని ఇన్నిదిన
ములనుండి సమస్తము చేయుమని చెప్పితినుో యదే చేయుమం
దును నా సన్నిహితులను నడలుము.

రంగనా—స దర్శము లేనది టాగ్రామము దిరి.

శర్మ—క్షిన్నదోశిదో తమ తదిష్టదను మారు ప్రత్యక్షప్రమాణ
ములు కావలసె టిరి దా

రంగనా—అ. ను.

శర్మ—మీహితాభిలాషు కు మీయ దె లో యనురాగి మీ నేడు
చూపెదను. మీ రక్షల కి శీఘ్ర పవలమును.

రంగనా—అంగీకరింతు న్ని యావరకే చెప్పితినిదా?

శర్మ—(రహస్యముగ) నదో చెప్పి ఇంక చేయును.

రంగనా—మీదిరి. ఇ క మీప్రయత్నమున నుండును. నేనింకగ్న
హముగోక్షే కి నేడదే యు డెదను (విష్కరించుచును.)

శర్మ—నేటికి నాపల్కు కొకితనియెను. పరమేశ్వరానుగ్రహమున
నేడు నాయత్నము ఫలించెనా యారని నివృత్తైన కొంతవర
కు బాగుచేయవచ్చును.

[పవళము-సుందరము.]

సుంద—(తనలో) నే డివల డిక్కడనున్నదే!

శర్మ—వంతులుగాదూ! రెండు మీ కొరకే యెదురుమాటుచున్నాను.

సుంద—బాబుగారక్కడికిగియుండిరి?

శర్మ—తోందరగా బెడవాడకల్పవలసి యుండుటచే వెళ్ళియుండిరి.

సుంద—అయ్యో! వాలో మాట్లాడవలసియన్నదే.

శర్మ—శేపురాల్లివలకును రాక

సుంద—మంచిది సె. పు

శర్మ—ఆగుడ, మీలో నొకొకరుకనియున్నది. నులోచనకు కొంతదబ్బుపొపుచుని—

సుంద—ననే పొపును

శర్మ—మీచే పొపుమనిరి. ఇంకొకరియెడ నమ్మకములేక మీచేతికేయివ్వవలసివచ్చింది.

సుంద—అయినయెడల, సొమ్ము చెప్పించుడు.

శర్మ—నేనేపోయి గొనివచ్చెద ననుచు గూడు.

(నిష్క్రమించి యొకనోటను కొనవచ్చును)

శర్మ—అయ్యో! ఇదగో నూరురూపాయల నోటు, తప్పక ఆమెకందజేయునుగాదూ!

సుంద—గదేపామన్న ఇంకొకచే పొపుడు.

శర్మ—పాపాడవ! నీయెడ నాకు గదేపామా! పరాకుపడదవేమో యని మరల జెప్పవలసి నైతేయ్యో!

[ప్రవేశము నైతేయ్య]

శర్మ—ఈకాగితములను గాని ఇక్కడనున్న సుందరం సొమ్ము భద్రమిస్తునా. చేతిలోననే యుంచుకొంటి. రమ్ము పోతదము. ఇంటివద్ద వైదికమున్నది.

(మువ్వరును నిష్క్రమింపఁ జేరవచ్చును)

ద్వితీయరంగము.

సులోచనమందిరము.

[సులోచనయు-రహీముసాహేబును యుండ తెరలేచును.]

సులో—నదివ్వుకు వచ్చితివేమి? జమీందారుగారు వచ్చెనువేళ
యైనది.

వవాలు—చంతుల్కి బెజవాడ యెల్లెడు.

సులో—నీకవ్వరుచెప్పిరి?

వవాలు—సుందరంచంతులుబోల్నా.

సులో—మరల నవ్వుకు వచ్చెదరు?

వవాలు—ఎట్లోవస్తాడూబే! మాకీసంకేసేయ్యడాన్ని వావకాశం
దొర్కిందీ అని, గానిచార్కి దర్శనం చెయ్యవాలా ఉద్దేశ్యం
తోవచ్చియేళాం.

సులో—చీరెచెచ్చదనంతి చెచ్చితిరా?

వవా—వవాబ్బిడ్డ కల్తీసెస్తాడూ ఇద్దోసూకు ముదిగులాబిసిల్కు
తల్తలా మిరిసిపోతావుంది.

సులో—మంచిదే చెచ్చితిరే.

వవా—తక్వారకంతెస్తే నానిచార్కి నిండా కోపంవస్తదీ థయం.

సులో—మీ రుదారశీలరు.

వవాలు—కాకపోతే, ప్యారీ! ఒక్కముద్దు మాకీ తిప్పించు.

(ముద్దుపెట్టికొనును.)

సులో—ముద్దులకు తొందరవచ్చినదా! చాల్లెండు.

వవాలు—హా! కోపం వస్తావుందాది ప్యారీ! నీకి కోపంవస్తే మాదీ
పాణం వాడూ పరారిసెస్తాడే, (దగ్గరకులాగుకొని) రాతీ)
రెండుబాముల్కి రావడాన్ని బరే కష్టంగాయిందీ.

సులో—జమీందారుగారయ్యారు.

సులో—అయితే నూకీరావద్దూ సెప్తావేం. తుంటి వాకీపుండవాలా
శ్రీకాపూత అడ్డిపుండవాలా సెప్తావే, ఎవ్వరికినీ సెప్తావే.

(తెరలో తలుపుతలుపు)

సులో—అరే! జమీందారుగారు, గామీములో లేరంటివి, చవ్వవ
నీదొడ్డిమార్గమునపొమ్ము.

(తెరలో-తలుపు తలుపు)

(సాయెబు నిష్క్రమించును)

సులో—ఈచీరచూచిన ననుమానపడును. పరుపుక్కింద చాచెదను.

(అట్లుచేసి-తలుపుతీయును)

[ప్రవేశము-రంగనాధరావు]

రంగనా—నీదుచేయుచుంటివి.

సులో—పరుంటివి. ఇంచుకనిద్దురబట్టినది.

రంగనా—(తనలో) నవాబుదాటిపోయినట్లున్నాడు. ఊరక వడిగి
లేదనిపించుకొనుటెందలకు.

సులో—బెజవాడ వెళ్ళియుంటిరట.

రంగనా—వెళ్ళితిని. కాని నేనెవ్వరిని కలిసికొనగోరి వెళ్ళుచుంటినో
వారు గామీమునలేరని తెలిసినది. తోడనే వెనుకకు తిరిగి
వచ్చితిని.

సులో—నే నొంటరిగా నుండవలసినవచ్చునేమో యని భయపడి
యుంటిని.

రంగనా—ఆయాసముగానున్నది. ఒకబుడ్డివిస్కీ తీసికొనిరమ్ము.

సులో—నిన్నటి కేవల మేమూత్రమో యుండవలెను. అవునుకాని
బుట్లతెప్పించుటకు లెక్కపంపెదనని వంటినారుకారేమి ?

రంగనా—సుందరము లెక్కచెచ్చి యియలేదా ?

సులో—ప్రార్థనలుండియు వారిజాడయే లేను.

రంగనా—(ఇంచుకకోపమున) సరే యున్నది గొనిరమ్ము
(సులోచన నిష్క్రమించును)

రంగనా—చిత్రముగనున్నది. నేను బెజవాడ కేగితినిని దెలిసినవాడా
తపోక్కడు, అశోకానికి వచ్చియుండలేకట ఈమెకు నేను
బెజవాడ కేగితినిని యెవ్వరు చెప్పియుండును. సరే ఈవిషయ
మూలోచింపవచ్చును.

[ప్రవేశము. బ్రాందిపీసాలో సులోచన]

(గ్లానులో మద్యమానుబోసి యుండించుచుండును.

రంగనాధుడు త్రాగుచుండగాఁ దెగవ్రాలును.)

శృంగీయరంగము.

రంగనాథరావుగారి కృపాము.

(సుశీలవిచారగ్రస్తయైయొకకుర్చీపైగూర్చుండియుండగ
దెరలేచును.)

సుశీల—ఎన్నివిధములనో ప్రయత్నించిచూచితిని, కాని నాధునిమాన
సమిసుమంతయైన మరలదయ్యెను. కట్టా ! నానాటికీడివాణ
ము తిలమున్నులగు నప్పలబడియున్నది. ఇంక బాగుపడుట
కెట్టి యవకాశమును గాన్పించుట లేదు. ఏమి నాపెట్టి ఇంకను
బాగుపడుటయా !

గీ. వహ్నిచేఁ గాల్పబడినట్టి ! పాదపములు
మ్రోడులయ్యెను జివురింప ! మొదలుపెట్టు
కాని మధుసేనచేతను ! కాల్పబడిన
జనులు గ్రహ్యర తలయెత్త ! బాలువారె.

అగునడుననుట కలరొనివార్త. నేడో రేఫో దివాగమంతయిది—
రానురాను నేలమునేయబడును గానొలును. ఎంతటియివ్వ మార్కొలు
అదురుచూచుచున్నది—నకలైకర్వములకాటపట్టె లక్ష్మీనిలయమన
నొప్పును, నెలప్పుకు కలకలలాడుచూడు దివాగమిప్పుకు కళాహీన
మై కళానిధిశేని రాత్రివలయున్నది. కట్టా ! మమ్ము కాపాడువారు,
మమ్మిగిలెత్తిముద్రమునుండి యుద్ధరించువారెవరునులేరా !

[ఓ! వేశము శర్మగారు]

శర్మ—అమ్మా ! నేనుంటినిగదా !

సుశీల—జనకా ! వచ్చితిరా ! టాతో నొక్కరివయమును మనవి
చేయవలయు ననకొనుచున్నాను

శర్మ—ఏమది.

సుశీల—దివాగమొను నిలునబడదనుట సత్యమే. కావున నొకండు
కమున్యగ మేల్కొనుటనుచికిగదా !

శర్మ—ఏమి నెలవి.

సుశీల—నాభూషణములు సునూరు పోయినవిపోను యొకను యెదు
కలవలకు ఖరీదు చేయగలవు. నాది నమ్మివేయుము.

శర్మ—ఎట్టి కట్టకవోరములగునూటలు వివవలసినవైరు. అమ్మా !
ఆపచిక్షల కాధరము లిచ్చి హస్తమునాది నామూలకము
ములవిప్పియెఱుంగను. (దూఱుచును)

సుశీల—అయ్యో ! నాకొరకై, నాగతికై దూఱుచుచుంటిరా వలదు
వలదు. గత్యంతరముగాన్పించు (తలదాచుకొన నొకచిన్న
యిల్లును మూలకై కొని సిద్ధపరచియుండు.

శర్మ—కుమారీ ! ఈభృత్యునిగృహము పరిశ్రమ సేయకూడదా?

సుశీల—వలదు; వలదు;

శర్మ—తనుచిత్తము;

సుశీల—ఇంక నేమైన నూతనవిశేష ములున్నవా!

శర్మ—కాటుగారికి కొలదిగ వచ్చాత్రాపము జనించినట్లున్నది.

సుశీల—ఎట్లు.

శర్మ—సుందరమునకు గనబడకుండగనే తిరుగుచువ్వారట. వానితో
మైత్రీ త్వరలో వీడగలరని తోచుచున్నది.

సుశీల—వేశ్యాపితృచముగూడ వదలిన బాగువడుదురు.

శర్మ—అందులకు శక్యప్రయత్న మొనరించుచుంటిని.

సుశీల—మంచిది నేజెప్పినది మాత్రము మరువకుండు.

శర్మ—చిత్తము. నెలపుదీసికొందును.

(శర్మ నిష్క్రమించును)

సుశీల—ఓమవ్యసా! పరాశ్రమనామస్మరణయైన మరతుము. నిన్ను
మాత్రమీజన్మమున మరువముగదా!

గీ. అఖిలలోకైక నాథు వా! దాబ్జసేవ
మరచిన నొక వేళను నేను ! మరతుగాని
నీపవిత్రాక్షరంబుల ! నేపుమీర
జపముజేసెద మరువకీ ! జన్మమందు.

ఇంక లోనికేగి వస్తువులను శర్మగారికిడ కంపెదను.

(నిష్క్రమించును)

తెరవాల్తును.

తురీయరంగము.

[ఒక చిన్న యింటను సామాన్యమగు దుస్తులను ధరించి సుశీల యొక
బల్లపై గూర్చుండియుండగ తెరలేచును]

సుశీల—అక్కటక్కటా!

సీ. పూర్వార్థములైన / భాషణజాలము

కల్లుసారాలకు / చెల్లిపోయె

యొడలిపైనగల్గె / నొలిచిభోగపుచాన

యింటిలోపలగుమ్మ / రించనయ్యె

గామంబులన్ని సర్కారుపన్నులకు నై యె

పుడపుడోకటిగా / నమ్మనయ్యె

తలదాచుకొనవీలు / గలుగకుండగనిండు

నాకిండ్లుతొకట్టు / వారెబడియె

కరువునశియించె కీర్తికి / భంగమొదవె

తిండికలవయ్యె బాధలు / తీరవయ్యె

మద్యపానమ నీమహా / త్యక్తుంబుచేత

కలుగగారాని దురవస్థ / గలదె జగతి.

అదృష్టదేవత మమ్ములను త్యజించినను ఏకైకనాథకర్మగారుమాత్రము మమ్మానితత్పచయమున విడువక కన్నతండ్రికంటె నెక్కుడగు వాత్సల్యమున కాపాడుచున్నారు. వేయిజన్మములెత్తినను వారియుగామును దీర్పజాలను. కొంతవలెనైన నాస్తిని నిలువబెట్టుటకై యాతడు చేయుచున్న ప్రయత్నము లనంతములు.... కాని చెయిదాటిపోయినపిమ్మట లభించు టసాధ్యముగాదా?

(తెరలో చప్పుడు)

సుశీల—కర్మగారు కావలయును పిలచుచున్నట్లున్నది తలుపుదీసి చూచెదను. (తలుపు తెరచును)

[ప్రవేశము-రంగనాథరావు]

సుశీల—(రంగనాథరావును)బాది ఆహా! ఏమినా భాగ్యము. నాథా! మీకొరకై యనవతరము పరితపించుచుంటిని.

చి. ఎప్పుడు గాంతు మిమ్ము వ్వాడ ? యేకవ్రత ! మీయరురాగమింక పా
కేప్పుడు పాప్రమానమును ? నిచ్చట చాతక మాక నిలువై
దప్పక చూపునిల్చి జల ? దంబులరాక నిరీక్ష సేయు నా
చొప్పున వేచియుండి మిము ? హంచి తరించితి జీవితేకవ్రత !
అనుగ్రహింపుడు.

రంగనా—

చి. గాలమునందు గుచ్చి నెఱి కైచని మీను నశించుపోల్కి రో
యాలు నటించుపేను వ్వాడ ? యంగతమైనదిగా దలంచి పా
ల్కాలి దివాగమంతయును ? మంటచుగల్చియు స్వీకరణ పా
కాల భరించియుంటి కరుణా నను నీవే పరిగ్రహింపుమా !

నీవే నన్ననుగ్రహింపవలయును. నీయెడ మహాకరాధము గావించి
యొంటిని. మంచితత్వమును త్యజించి మసిబొగ్గును బట్టకొని పాకకు
లాడి యొంటిని.

సుశీల—ఎంతమాట బల్కిది? మిమ్మునుగ్రహించువంతటిదానవా ?
యెప్పటికిని నేను మీకడదాసిననుట మరువవలదు. మీరు
సురక్షితులై యుండిన చాలును లక్షదివాగములు గంగగలసి
నను దుఃఖంపను. రండు కూరుచుండును.

రంగనా—కూర్చుండి (తనలో) ఎంతటి విశుద్ధమగుపేరు. నిష్కా
రగముగా మదాధుడనై న్నగుడనైతిని. (ప్రకాశముగ)
అహ! ఇట్టి గుణరాశివనుట యెఱుంగ నైతినిగా! (దగ్గరకు
దీసికొని) అయ్యో! ఇవేరు! ఇంతగా కృశించితివేమి, కట్టా!
పర్యమునకును మూలకారణ మేనేకదా?

గీ. మధురరససేవనమె పెను ? చుంటపోల్కి
కృమ్మినాదేహ మెల్లను ? గాల్చినైచె

జీవ నామోదంతో ? నున్నారా?

నీవు కూడను చిక్కి కృశించినావు.

తల్లి లేని బిడ్డవని గారాబముతో బెంచిన నిజనకుడిత్రును నిన్ను జూచి యెంతసేం తాపపడునోగదా !

సుశీల—మహాభాగా! నా కి చింతి పవలదు. నాకొకటిగాదు యిక దేనిని గూర్చు చింతి పవలదు ఆకస్మికపరివర్తన మవర్ధ దాయకమని వినియుంటుంటే రాత్రి మీరు గాకుండుటచే నీ ఆకి ముటికిని సంతతిధారగా నేడ్చితిని.

రంగనా—ఈ తినవ్యాధయిని యాకస్మికపరివర్తనము లేమిచేయ వలెను

సుశీల—చెయ్యవలసినది యుగాదివి. నుంచి మేగినా వేయిదైవముల కెన్నడు మొక్కుదును.

రంగనా—ఏమికియోజనము భుక్తికెన గడమ లాగములేక, సం తాపపడుటగదా—

సుశీల—ఎన్నటి నామోదంతో ఆ రావుల కావారి ముఖపరమేశ్వరుడు మనుగడిను మార్గము కాపాడుకున్నావా? మరచున్నయెవరి నేదో మోహమున జీవయాత్రను సాగించుకొనవచ్చును.

రంగనా—చేత నేగానియులేనినాడు మనసుగడిన మాత్రమున మాబ్రతుకు దెచ్చు లభించునా? ఎంతజెట్ట పడుచుంటివి.

సుశీల—నాహితవాలించెదరా !

రంగనా—సందేహమేమి నాహితాభిలాషివగు నివల్కు లాలింప కుండునా?

సుశీ—మధుసేవకు స్వస్తిజెప్పుడు. ప్రత్యక్షమౌనుధనంబున మధుసేవ వలన గల్గిన యిక్కట్ల నెఱిగితిరా?

రంగనా—ఎట్లు మానగల్గుదును. ఒక్కనిమీద మాంశ్యమున భీతి
చేత తలక్రిందులైనట్లు గుండె దడదడలాడును. శిరము స్త్రీ
సరికిపోవుచుండును. వాలుక పిరుచకట్టాను.

సుశీల—ఒక్కమాసముదినములలో నేను మీచేత కాగ్రుకు మా
స్వీతువా? మనోనిగ్రహముగల్గిన మద్యపానమునేగాదు, అం
తకెక్కుడగుకార్యముల సాధింపవచ్చును.

రంగనా—మద్యపానమును మాన్పించిన మహాపకారివగుదువు.

సుశీల—ఇంకొక్కటి, మరల మీరాసులోచనయింట నకునువెట్ట
వలదు.

రంగనా—అయ్యో! సర్వమామె కర్పించితి నే, అట్టిదానినే విడువ
వలయువా?

సుశీల—మీరామెను విడువకున్నను, తాను వెలయులగుటచేతను
మీరు నిర్దనులగుటచేత నయ్యదియే మిమ్ము విడచును.

రంగనా—నామొక సంతక్రూరముగా ప్రవర్తింపదు.

సుశీల—ప్రవర్తింపదనియే భావించుడు. అయినను మీరచ్చటికేగ
వలదు.

రంగనా—అంతయుగాకున్న కొంతమైన నామెచెంతనుండి గైకొన
కున్న ప్రస్తుతజీవనోపాధిగడమట్లు?

సుశీల—ఆమె మీకు ధనమిచ్చునని తలంతురా! ఏటికిట్టిభ్రాంతి.
మృగతృష్ణల జలము లభించునపుడు, ఇసుమునదెలము లభిం
చునపుడు, గోడకుగొట్టిన సున్నమును దీయగల్గునపుడు,
వేశ్యకిషిన యర్థము తిరుగవచ్చుననుకొనుడు. ఆమెచెంతకేగ
కుడు పక్షపుకూగి కాశింపకుడు. భూషణములమ్మి రెండు
వేలరూపాయలను బ్యాంకిలో వైచికిసి. వానినిదెచ్చి యేదై
వవర్తికమారంభింపుడు

రంగనా—నీవు నామీద విశ్వాసముండుదా!

సుకీల—ఎంతమాట, ఇంకనాకు విశ్వసనీయమెవ్వరు.

రంగనా—లేచిపోయిన పాదములు కిందుటబడినవి. వానిముఖే
యచున్నది. ముందినీటిని తెచ్చి పెట్టుము.

సుకీల—ఉదయము ననే ముందినీటిని ద్రావుటమలకు? భోజనము
సిద్ధముగనున్నది. లెండు భుజితము.

రంగనా—ఈమాత్రపుమాట నిన్న ననినవారేలేరుగదా!

సుకీల—రాత్రిభోజనమే చేయలేదా!

రంగనా—లేదు.

సుకీల—లెండులెండు. మందమరినై యూరకకబుల్లతో కాలయాపన
మొనర్చితిని.

(ఇరువురు సమ్మతింప తలవ్రాలును.)

శంకరాచార్యము సమాప్తము

ప ప్తా : క ము

సులోచన మూడిరము

[సూదగము సులోచనలు సులోచనలై యుండగా
తెలిసినను]

సులో—ఏదో మూగమప్పిడిగా కాటలాకెదవు రవ్వ తి మొదలు
నెక్కుకున్న తెలిసికొనుట.

సుంద—రంగ వాధరావు జమీందారుగారి—

సులో—ఇకను జమీందార్లు, దొంగలు తమ చట్టం కలెవరి.

సుంద—ఒక్కటిమాత్రమే.

సులో—అవగా ఏకిరెండు జమీందార్లువా ?

సుంద—ఒకటే తలంపవలయును.

సులో—స్పష్టముగా చెప్పుము.

సుంద—రంగ వాధరావుగారి మూగ గారు చచ్చిపోయిరట.

సులో—అయినయెడల?

సుంద—అయినకుమారె కిగువది వేలా వాయముగల సిరాసిని కొంత
చరమను తెగువలు విలువైననట.

సులో—అబ్బా! అతయాస్తి యొసంగియు దేవా ?

అంశ—నీతో కల్లాడుదువా ? కర్మగాదు అనిని వచ్చగించుకొనుటకు
పోయియుండెను. ఇంక నైన నమ్ముదువా.

సులో—అటులైనమరల నొక్కనాటకమాడి యద్దానినిగూడలాగ
వలయును యెట్లైననాతని నొక్కమా రిచ్చటకు దోడ్పొని
నిచ్చెనివా ?

సు ది—నా దాహవాయులను నికిచ్చుటమానితినని నాపైకోపమునే
గాబోయిను క. బడినను మాటలాడకుండెను.

సులో— నీ పోనిమ్ము నేనే యాతని నొనికొనివచ్చెదను. పిమ్మట
నీ పురిముని గలసి కథ డిపి తెము.

సుద— గాత్రమును నామాచి) అనుకోరావుగారు యితైక్కడకో
పోనిమిమ్ము. నను క్రక్కగిది గోనురును. నీ నాతఁడువచ్చు
నను గురి మొదలగునొకగొనితెము

నిష్క్రమించును)

సులో (వలసికెడివిచ్చేపిర గానాధరాప్రసక్తెరుగురాజు) పంతు
నగునొక అనుగ్రహమునకుపాత్రులము నినువాగ్రహమువచ్చి
న యాని పై నిలువగలయా ' రిం. దియచేయు. ప. మాతో
కొంచెము మాటలాడవలయును.

రంగినా—(లెనలో) ఈమెకునాపై న్నె యనురాగమున్నదో చెలికికొ
నుటకుఁ దిగినయదను లభించినది. అకారణముగ నీమి ప్రిచి
యుండగు. పోయి యొకొకగిమితోమాటలాడినందువలన
గలుగునన్గమేమి యున్నది (క్రకాము) ఇదిను నాతో
మాటలాడవలసినవిషయ ములున్నవా ?

సులో—దిమ్మదయచేయుడు.

(ఇరువురును నొనికేసురు.)

(రంగనాథరావుక కుర్చీపై కూర్చుండును. ఆతనిచేత సులోచన నిలువబడి, గ్లాసులోమద్యమునుపోసి యాతనికందిచ్చును.)

రంగనా—వలదు. ఈపికాచమును సేవించుట మానుచుంటిని.

సులో—మానుచుంటిరేగాని పూర్తిగా మానియుండలేదుగదా! ఈ గ్లాసునుమాత్రమే స్వీకరింపుడు.

రంగనా—మాటలాడవలసినవిషయమేమి ?

సులో—తమకు మావైనంతటియగ్రహమునకు మేమునచ్చిన దోస మేమి. ఈవైపునకే వచ్చుట మానివైచితిరే.

రంగనా—నీవుమాట్లాడునదెవ్వరితోడనో చెలియునా ! ఇప్పుడీరంగ నాధుడు బికారి. ఇట్టివానితో—

సులో—కలిమి లేములు శాశ్వతములా! మీరెప్పుడీ మాకాట్టియులే, తమరస్వధా భావింపవలదు.

రంగనా—(తనలో) ఇదేమియిటు మాటలాడుచున్నది !

సులో—చుండరంప తులుగార్చిపై గూడ మీకాగ్రహముగల్గినదట. ఏపాపమెఱుగనని ఆయన పూరక గోలపెచ్చుచున్నాడు.

[ప్రవేశము-సుందరము.]

సుంద—(రంగనాథరావుపాదములపైబడి)అనుగ్రహింతుననువలకును తమపాదములను నిడువను.

రంగనా—అమ్మో. నీవైనాకెంతమాత్రమును కోపములేదు. అటు కూర్చుండము.

సులో—(తన గ్లాసులలో మద్యమునుపోసి యిరువురికును యిచ్చి) హేపీ యూనియన్ " Happy union " సందర్భమున స్నేహము చిరస్థాయియగుటకు ఇరువురును స్వీకరింపవలయును

రంగనా—(పుచ్చికొని కొలదిగ్రతాపి గ్లాసును మరల నిచ్చివైచును)

సులో—ఏమండీ ! మీమామగారు స్వర్గస్థులైరటకాదా ?

రంగనా—అవును. పెద్దవారు.

సుంద—కుమార్తెకు కొంతయూ స్తియిచ్చిరట?

రంగనా—కొంతయూ స్తియే గాదు. యావదా స్తియు నామకే యొసంగిరి.

సులో—కొంచెమైనను చెప్పితిరికాలే!

రంగనా—ఏనుఁతగొప్పవిశేషమని చెప్పవలయును.

సుంద—అంతయు కుమార్తె పేరనే వ్రాసిరా లేకమీకు—

రంగనా—నాకా ! నాకొదుల—

సులో—అయ్యో! బంగారువంటి జమీ పాడైనదిగదా నామాటనిని, సగమైనను మీరు వ్రాయించుకొనుఁడు. అప్పుడు నాకు మనస్సొత్తుకొలుగును.

రంగనా—అట్లేలవాఁయించుకొనవలయును. స్త్రీధనము స్వీకరించుటెదులకు.

సులో—ఎందులకునుచుంటి కేను. ఇంతమాత్రము వెలియనివారు గనుక నే ఇట్లేనది. లేకున్న బంగారువంటి జమీ పాడగునా !

రంగనా—అయిన నీయభిప్రాయమేమి ?

సులో—ఉన్నదికూడ శర్మగారు వారింపకుండ నిలుపుకొనుఁడు.

రంగనా—ఏమీ శర్మ అనిశ్చయింపియుఁడా ! చీ ! ఇట్టి వ్యర్థపుమాటల కాలయాపనచేయుటకా పిలచితివి. చాలింపుము స్త్రీధనము యెట్లొసఁగను నేను జ్యోక్యముకలుగ జేసికొనలేను.

సుంద—రంగనాధర్మగామా ! నామాటనినుఁడు తొల్లినను సభాగములననుభవించినమీరు, నేను నిరుపేదలైయుండుట చూడజాలము. అందుచే తమకింతగా చెప్పచుంటిమి.

రంగనా—నానిశ్చయ మీవరకే జెప్పితినిగాదా!

సులో—అయీ స్తియొరుల పాలగుటకుగీకరించెదరా ?

మధుశేవ.

శంగనా—(చివారున లేచి) ఇక్కడనున్న మీరైనావము మానువట్ట
లేదు.

(నిష్క్రమించును.)

సులో—ఇంకేముచాయము.

సుంద—ఒక్కటే యుచాయమున్నది.

సులో—ఏమది.

సుంద—ఆమెతరువారయ్య స్త్రీ యీలెనికేగి చాలభించును.

సులో—సాధక బాధకము లాలోచి పెవలయునుగదా !

సుంద—తగిన ప్లరుల బన్నియొచిరిని, రమ్మ. ఒకగానెడిగిమ్ము.

సులో—(అందించుచు డి సుందరిము త్రొగుచుండును)

అరవారును.

శ్రీశీయ రంగము.

సులమంశము

[ఒక శయనతలము. సుకీల కూర్చుండియుండగా వెళలేదును]

సుకీల—

సీ. కన్నీరుపడతనా ! కాతునైవ్య

మంతయు గంగచా ! లయ్యెననుచు

చింతింతునానాదు ! జీవితేశ్వరుడిల్లు

లవమానమొందగా ! నయ్యెననుచు

దుఃఖింతునాయొక ! దొప్పెడియల్లెన

తలదాచుకొనలేక ! తరలెననుచు

విలపింతునా నన్ను ! విడనాడిజనకుండు

పరలోకమును జేర ! వరిగెననుచు

గీ. భక్తవరదుని కారుణ్య ! వశముచేత
మధురరసమను వైకాచి ! బాలబడక
జనకుడొసగిన యాస్తిని ! ననుభవించ
బ్రతికియుంటకు సంతోష ! కడుకునొక్కొ.

అహా ! కని, పెరి, విద్యాబుధుని జెప్పించిన జనకుని యవసానకాలమున కెంత తేకు బాగుదా ! అతఁ డెంత వాత్సల్యము గలవాఁడు. తన్ను తిరిస్కరించి భర్తృహినుని కరిగిన నాపై క్రోధముగలక యావద్యాము నాక్కొ గయించెను. విసుగుబుధి మధ్యుబున జిక్కుకొని దాగిపోయి పిరిచుచున్న నాకు భగవంతుఁ డీవిధముగ నొక సూతకప్రయోగము చెప్పెను. ఇట్లు చేసిన తన మనసాకింత మరలించుకొన్నచున్నాఁడని చింతింపకు. వివరములను హాయిగ గడుపుకొనవచ్చును. కాని నీ కిదిను ను పుట్టినట్లు కనబడదు. నేడిదే బండ్రాడుగంటలు కానప్పిరి. ఇదిగఁ గునిరాకుండుటేమి ! నేడు మరల వాసుదేవుని గొలువకే పోయితిమి. నే డెప్పటికైనగ్గు హమున కిరుదెంచెదనో ? నో ఎ తనలకు కలెప్పుకొని యుందును ? నిర్గురమైకము క్రమ్ముకొని వచ్చుచున్నది. వచ్చి పిలచిన త్వరితముగా వినబడట కీ దిశలపు టేమియొ చెదను. (అని యల్ల చేసి దీపము నొకించుక తగ్గించి కరుండును.)

[ప్రవేశము — రంగులు.]

రంగ — రంగులు దొంగతనం నెయ్యడానికై తిరిగిరాక కాకపోటంచేత కాని తేకపోతేనా ! యీయి నో దూకడాని కింతానిస్సంకాపలా ! యిదో యీశులుపుతీసయే యున్నది. యెల్లి ఆకాత్త పని చేసి వినా నాగ్గొదలు చేతులడతాయి. (ముందునకు నడచి) వచ్చిందోవ నెల్లడాని కాలిస్సం అవుద్రీ ! ఇదుగో యీ యీ తలుపు తీసియూచేత్తే గవ్వన పొడిచిరి గంతెయ్యుచ్చు.

(తనుదిరిగి విధివలపు తీసి సుకీలను పరీక్షించి) కచ్చకల్లు
 వండులాంటి పిల్ల. యీ పిల్లని సంపెయ్యాలని ఆవంతులు మా
 రాజుకి బుద్ధెందుకు పుట్టిందోగదా ! చంపీడం అంటేనే కాళ్లు
 గడగడా వసుక్కుపోతున్నాయి. యింక చంపడమెలాగా—
 నా శిండికేంటి దీన్ని సంపీడం (వెనుకకు తగ్గి) ఆ ఆ ఎల్లిపో
 డమే-ఆమారాజుకాడ శిల్పిమల్లీ యెటిచెప్పను. అడిగినవప్పడల్లా
 తాగినంతాయితూ రంగా యీపని సెయ్యరా నాలుగొంద
 లిత్రానంటే ఒప్పుకొని చెయ్యకుండా యెల్ల బాగుంటదా !
 చంపడమే చెయ్యాలి, ఈబుడ్డ బిగించేసి బాకుచ్చుకు పొడి
 చేత్రాను. (కూర్పుండి త్రాగును. పెనున్న బట్టవడిపోవును.
 బట్టనుచూచి) పోయెదవా ! యెలిపో మాబరువుగున్నావు.
 నిన్ను మోత్రాననుకున్నా వేం (లేచి దిగ్గరకు వెళ్ళి) ఇంతంద
 గుంటేచంపీడమే ! సూత్రా సంపేడం చూకట్లగుండి. ఇమగో
 యిక్కడనుంచుని పోతున్నా ! మాలాడికుండా నన్నాడి. ఇంకీ
 దీపమందుకేంటి (దీపమునార్చి) చెబ్బతో అయిపోవాలి.
 (పోతుచును)

సుకీల—అమ్మో! దొంగలు! చచ్చితిని (క్రిందకు పడును.)

రంగ—(తనలో) అయిపోనాది. దూతుద్దాం (పారిపోవును)

(వలుగు రైదుగురు లాంతర్లతో ప్రవేశించి సుకీలను చూచి యామెను

మంచముపై కుదుండబెట్టటకు ప్రయత్నించు

చుండగా తెరవ్రాలును.)

కృతీయరంగము.

కోర్కె.

[బడ్డిగారు స్త్రీదర్శ గుమాస్తాలుమున్నగువారును, విశ్వనాథకోర్కె,
రంగనాథరావు ముద్దాయిగ సుందరము మున్న
గువా రుండగా తెరలేచును]

బడ్డి—(ముద్దాయివైపునకు తిరిగి) రంగనాథరావుగారూ ! మీరీనయమున నేమనిచెప్పెదరు. సులోచనను పొదుచుట, భార్యను వధింప యత్నించుట, సులోచనవస్తువు లపహరించుట వీనికి మీరు సమాధానము చెప్పవలసియున్నది.

రంగనా—కేవలము నేను నిర్దోషిని.

ప్రొ. స్త్రీదరు—అసంభవము సిక్కువాడను సులోచనతోనితనికి మూడో న్లనుండి సంబంధము అదికొన్నిదినములక్రిందట చెడిపోయినది. అప్పటినుండియు వెళ్ళనివాడు ఆదినమున పెళ్ళిబతు కారణము ముగిసినది యుండియుండుటయే ఇంతేకాక యీతనికి సులోచనకును వాక్కులహము జరిగినట్లుగా సుందరంపులుగారి సాక్ష్యంవల్ల ఋజువు అగుచున్నది. ఆత్రీ యీతఁడింటికి పోయివుండలేదు. అట్లు ముద్దాయియే చెప్పియున్నాడు. సులోచనను నామవధించు తలంపుతోనే యీటికి పోయియుండలేదు వస్తువులవిషయము, ఈతడిప్పుడు జమీ పోగొట్టుకొని బీదవాడై యుండుటవలన ద్రవ్యాపేక్షతో నగలకొరకై యీమీను వధించియుండును.

ముద్దాయితరపు స్త్రీదరు—అకడపటివాక్యమును నోటుచేయుడు. పగలన్నియు కాని కొన్నిగాని తుదకొక్కటిగాని ఆతని చెంతగా గృహమున కాని దొరుకలేదు. ఈవిషయమును కూడ కోర్కె వారు పైవాక్యమునకు ఏదో (Add) చేయవలెను.

ప్రశ్న. — ఓ! నోటుచెయ్యండి. అలాంటిది లక్షచేసినా చూడలేదు. కావలసినంతది చిక్కుచున్నది. (Eye witness) ఇంక భార్యను వధింపయత్నించు విషయంలో నిజమున్నట్లుగా కనబడుతూనేవుంది. తన యావదాస్తి కరాధీనమైపోయినది. భార్యకన్ననో తద్రీతాలూకు యావదాస్తి పచ్చినది తనకు గల యలవాట్లు విడువగాని వగుటచేతను మాటిమాటికి భార్యను డబ్బుకై పీడించవలసి వచ్చుననియు యామెను లేకుండజేసిచో ఆస్తి తనకేచోకననియు తలచి భార్యను వధించుటకే యత్నించెను. అపొడుచుటలో కొంచెము ఆస్తిపోవుట క్రొవోటు గొర్రెకు తగులుటకు మారు భజమున కీర్తనగా గాయము తగలినది.

మద్దా. స్టేడి—అందులో ఆవగించుతమైన పాఠము (17-18) లేదు. మీరారోచి చినట్లల్లా జరిగిందని అనుకోవలసిందేనా? (There is no evidence in what you say) దేకీజ్ నా ఎవరన్న ఇక వాట్ యు సే. వచ్చే ఆస్తి తనచేతులోవున్నదా? ఆమె చేతనున్నదే! అని సంతోషము జెందుకొని భార్యను చంపడానికి తగిన ప్రయత్నం చెయ్యడము అన్నే మరల (a natural) ఇంకొకవిషయము. ఇతని భార్య స్వగృహవతి. ఈతడు ఆస్తి అంతయు పోయినతరువాత నామెను కలిసికొనినది నముననే యీతనికి రెండు వేలరూపాయలు యిచ్చియుండెను అదే ఆమె యొక్క మంచిని వెల్లడించుచున్నది. అట్టి యిల్లాలిని ఆస్తికొరకై వధించియుండదు.

విశ్వవాదకర్మ—(తనలో) కటకటా! చిచ్చలుపిడుగువలె నీకేసాకటి దావరించినది. ఇయవిహ్వలమై సుకీల పడునంతాపమునకు మేరలేకున్నది.

మంద—(తనలో) ముఖోపకమ పొందినవాఁ డెవ్వడో యానకు తల
యడు. ముఖం మారనివలేదు. కార్యమంతయు భ్రష్టంబయ్యెను.

జడ్డి—రంగనాథరావుగారూ ! మీరు మీనిగోవలె వెల్లడించుకొనవల
లసియున్నది నాటిరాత్రి మీరెచ్చటనుండి. యింటికేలపో
లేదు?

రంగ అయ్యా ! పాయంకాల మారుగంటుకు ముఖోచన గృహము
వశేగితి అచ్చట నామె నాచే బలవంతముగ మద్యము
గా వినిది కనుకను దినములు పెగా మధువెలుగుకుం
డకునే మిక్కిలి కైపుచేసినది అక్కడనుండి 9 గంటలకు
యీ 10 గంటలవినిది కుంకొననే 123 మెకమెక్కువగు
టచేగా యగునుపై కను 191. వెలవానపవర పుంటికి
వచ్చును నా నరే చేసె

[రవేళ మీ పోలీసుజనాను]

పోలీసు జనాను—అయ్యా ! ఇనస్పెరుగారు తమకీకవరాసంగి రమ్మవి
కలసి

(అందించును)

జడ్డి—(పుష్పాని విప్పి ఇం చువుకొనును)

పో. పీ—మీరక్కడ పనుటిగో అక్కడ పరుంకిన్న తగినసాక్ష్య
మును మీరు చూపవలయును.

ము. పీ—ఒకటి స్మృతిలేక పడియున్నవాఁడు సాక్ష్యము లేకలడా !

జడ్డి - ఇంక మీవాదముల ముగింపుఁడు ! టవ సాక్షి సుందరంబు
తులు—

సుందరము—(పోనెక్కను.)

జడ్డి—మందరిం ఈ శేనుచయమున నీవేమిటుగిడువు. అరణ్యం
భారత్రగాదు సులోచనతో కలహించినట్లు నీ కెట్లు తెలియ
వచ్చినది?

మంద—రంగనాథరావు సులోచన యింటికి వచ్చుట మా నెను.
ఇంతియొగాక నాతోగూడ మాటలాడుట మా నెను. నాతో
మాటలాడుట మానియిండ్లెనను సంగతి నెఱుంగక సులోచన
వారేలవచ్చుట లేదో కనుగొనుటకై నాకు వర్తమాన మం
పినది. అందులకై నేనామె యింటి కేగియుంటిని.

జడ్డి—వారిరువురకును కలహమెందులకు గలిగెను?

మంద—అరణ్యు తనదివాణమంతయు నమ్ముడు వోయినట్లుదెల్పి
సులోచనను దనకేమైన సహాయము చేయవలసినదని యడి
గెను ఆమె లేదనెను. ఆకారణమున కలహము పెరిగినది.

జడ్డి—వారిరువురును కలహించుచుండి నీవేల యూరకొనియుంటిని?

మంద—నేను వారింప యిర్పించితిని కాని ప్రయోజనము లేకపో
యెను. కడపటి కారణం సులోచనను వెదరించుచు వెదలి
పోయియుండెను.

జడ్డి—అనంతర మేమిజరిగెను. నీవచ్చటనే యుంటివా ?

మంద—నేను సులోచనను మందలించి కెడలిపోయితిని.

జడ్డి—సులోచన యొడలిపెగల నగ లభహరింపబడినవనియు నామె
పొడువబడినదనియు నీకెట్లు తెలియవచ్చెను?

మంద—ఉదయముననే తెలియవచ్చినది.

జడ్డి—ఆమెను జూచితివా ?

మంద—లేదు.

జడ్డి—ఏల నామెను చూడవైతిని. ఆమెను చూచియుండిన నామె
నీతో నేమైన జెప్పియుండునేమో?

సుందరము—అమృతము వామనము సంబంధము లేకపోవుటచే నేనామృతము
చూడజాలలేదు.

జడ్డి—నీ విం దెరిగిన యంకము లింతియేనా?

సుంద—అవును.

జడ్డి—పాపము సులోచన మరణించినదట. సుందరంపతులు! ఆమెయొ
సంగిన యామరణ వాఙ్మూలము ననుసరించి నిన్న రెట్ట చేయి
చున్నాను. పంతులూ ! యంక వైన నిజ మొప్పుకొనుము.

సుందరము—ఇందు నేను నిజ మొప్పుకొనుటందులకు నేనవిచేసితిని.

[ప్రవేశము జవాను.]

జవా—అయ్యా ! రంగనికూడ బంధించితిమి. హాజరుపెట్టుటకు ఆను
జ్ఞయొనంగ వలయును.

జడ్డి—తీసికొనిరమ్మా.

[జవాను నిష్క్రమించి రంగనితో ప్రవేశించును.]

జడ్డి—మించిపోవుచున్నది సుందరం ఇప్పుడైనను నిజ మొప్పుకొనుము.
శిక్షతగ్గును.

సుందరము—ఇందు నేనేపాపమును యెఱుంగను.

జడ్డి—(మరణవాఙ్మూలముచుదీసి) ఇది సులోచన యిచ్చిన మరణవా
ఙ్మూలము. నేనును సుందరంపతులును కలసి రంగనాధరావు
గారికి నూతనముగా సంక్రమించిన మామగారితాయాకు
యాస్తినికూడ మావశము చేసికొనుటకు నిశ్చయించుకొం
టిమి. ఈవిషయము రంగనాధరావుగారిని పిలిచి మాటలాడి
తిమి. కాని లాభము లేకపోయినది. సుఖీలను చంపినచో ఆస్తి
రంగనాధరావునకు సంక్రమించుననియు నిపుడు రంగనాధ
రావును జేరదీసి యాస్తిని మరల సంక్రమించుకొనవచ్చు
నని తలంచుచితిమి. సుందరముగా రామను చంపించుటకును

నానా ద్రవ్యములను పొందుటకును నిర్ణయము. అతడు రంగని నుండి బంధువులకు బంధము. రంగని బాకుబోలువలన బాకు ముద్రాపలేదు. అయినను వాదామె మరణించినదని తెలియచెను. తదుపరి వాడు సుందరము గారికి మాయంటికి వచ్చి నన్ను బాచి నా యొడిలికైనను నగల గాతకడి నను బాకుతో డొక్కలో పొడిచెను. నేను కేవలముగొప్పనికి గొంతుక నొక్కి వెరవవచ్చునెగానునీసిగాని నోలు కున్న కుక్కి వా పోయెను. నేను బింగళుడు గానైన నెవరైనను కలము వెల్లడించి యుండవలె గానైన బాధ విడుట కుట చేతను, మరణమొనర్చుచున్నది చెరికొనినదవలెను దాక తెలియజేసితిని. అన్యాయముగి భవము విషము నీకలగు పాపి యుండదనుటచుడవగు ను వచ్చితి. అపుడే మొద గానింపనెంచిన యకవాదమునకు నడి పట్టికొనిన గొం డితిని. అట్టిగాధ్య యకవచనో నాపాపాచార్యుచ్చి ను నకై నాకుగల యానందము నానందము పూర్వముగా నిచ్చుచుంటిని

న తము

జడ్డి—(రంగనితో) ఏమగుచు?

రంగని—అంతానిజమేన డి. ను దురగాను మొదట రెండొకరి ప్పి రండి బోగంవోరినికాడ మిగతాయిత్రాననా, రండి, అగు కక్కడికెక్కడినాడి; అది గారమునేనొక్క కల్లుతోగి, అదిబ్బిని పొడిచేసేనండి.

జడ్డి—రంగని, సుందరమును కవిటుచేయదమైనది ఒకటవముద్రా యీ రంగనాధరావుగారు నిర్దేశితుగుటచే విషవలచేయ బడిరి. (అని ముగించి కుర్చీపెనుడిశేచును)

తెరవాలను.

[శర్మారంగవాదరావును కేరదీసికొనుట]

రంగ—తమయనగ్రహసావిశేషమన బయటబడితిని.

శర్మ—పరాత్పరునియనుగ్రహమున ననుము. నీవునిగ్దోషివని యేనె
ఁబుండును. అయినచోమి లోకముగదా తెలియవలసినది.
ఇదిమేశ్వరుని యనుగ్రహమున లోకమునకు నిజస్థితిదెలియ
బడెను. రమ్మ. మేలవారితహించుచును.

రంగ—శర్మారా! ఇంకనాజీతశేషమును మద్యపానవిషేధప్రచార
మునకు నియోగి ప నిచ్చించుకొంటి ననుగ్రహించు
చుయును.

శర్మ—అలా కానిమ్ము.

రంగ—(కొంతెరిగినవలె కునచ్చి) ఇక్కటినుండియే వ్రారంభింతుము.

సీ. గుండ్రబంకకః / గూర్చుండి మధుపాన

మొదలయ్యెను / దోయ్యగులార

కడుగోవ్యముగఁ జరి / కునుకాదామలే

మానసేఁగియు సె / పానులార

ఇల్లుగల్గున జేయు / టి తయెఱుగి

నానకతాగు య / పానులార

తిన గల్గుకొన లేక / ద్రిమ్మగులైకలు

విడువకాజీనట్టి / వెల్లులార

మరిసిచెడిగొట్టి మానంబు / మంటగలిపి

పీల్చిపిప్పిగ వేగఁ గా / వించునట్టి

మధురరసవిశాచపుమాపు / మాంకరయ్య

మంచిచెడ గులనిక గ్ర / హించరయ్య.

కరికొనుంది.

నీ ఇల్లుగుల్లగజేసి / వట్టుగుల్లగజేయు

మధుసానమునువేగ / మానరయ్య

కరువును వోగొట్టి / పలుబాధలిమనట్టి

కల్లునువిడువగా / గడగుడయ్య

యెంతవారలకేని / సుంతలోమరిదివ్వు

మధురసంబునుమీరు / మరువరయ్య

యెట్టిదొ సుగలైన / నిల్చి గల్గించెడి

వాసంబు మొదలంట / వడలరయ్య

ఎట్టిసుఖముల నేనియు / నీయిశేని

కల్లుదాపుటమాని సు / ఖ బుగొంది

యా యారారోగ్యభోగభా / గ్యములతోడ

భరతమాతను సేవించి / వరలుడయ్య.

ఈపద్యమును చదువుచు (నిష్క్రమించుచు)

తెరవాలును.

సంపూర్ణము.

ఈ సాటకమునందువచ్చు సాంగ్సు

1 అనుబంధము.

10 పేజీ,

9 పంక్తి.

రంగడు—

రమ్ముచుక్క మాయమ్మా నువ్వి చల్లగుండుమ
రోజురోజు నీకుమేము మ్రొక్కుతుంటామమ్మా.
తల్లినిదుదలచుకుంటే తలపువిలువదింక మాక
తైపుతేసిమమ్మపుడు, గాపాచుండుమమ్మ.

2 అనుబంధము.

13 పేజీ,

13 పంక్తి.

రంగడు—

ఉండలేనుండలే నుండలే నీయూర
కల్లునీళ్ళకైనాను కారిదొరకుచుండలే! దుం!
రోజుల్లకష్టపడిన, రమ్ముచుక్క దొరుకదాయె
కడుపునిండబోనట్టి, కష్టమేలనింకనాకు! నుం!
రంగమెల్లిపోతేను, రమ్ముగుంటినింకనాకు
కల్లునీళ్ళకికలొలు, కలుగబోవదెప్పుడునాకు! నుం!

3 అనుబంధము.

28 పేజీ,

24 పంక్తి.

మూల చన—

అహ! నా భాగ్యము!
అందరాని ఫలమునేడు
అనుకొనని యట్లనాకు
ప్రాప్తమయ్యె నింకనాకు
ఏలోటును కలుగజోవ! దాహ||
కలిమిగలిగి నట్టివ డు
ఈడ జోతైనవాడు
చెలిమిసేయదగినవాడు
చెలువడుగా మారికున్నాఁడ! అహ||

4 అనుబంధము.

28 పేజీ,

4 పంక్తి.

సాహెబు—

నిన్నమాపిటియేర్ల
నాచీమె నిన్నుచూచి
గుండెనిల్ప శోక తోడతోడవ స్తి
నిన్ను ఇచ్చిపెట్టిపాదం నిల్వదంట
మాకు కుసీసెయ్య వాలె||

6 అనుబంధము.

40 పేజీ,

3 కంక్రి.

స్ట్రో—

తగునా, ఇదియన ఘా
ధనమునకై విటునిజేరు తరుణిజేరగా! దగు!
రోజెలదుల పొంద రోత
యనెడు వల్కులాలించియు
విడువబోక, హేయమనక, ప్రేమింపగ! ద!
ధనముగల్గు నంతవఱక
దాసురాల ననుచుబల్కి
కల్లప్రేమ జూపించెను గ
ణికలతో గూడ! దగునా!

6 అనుబంధము.

48 పేజీ,

15 కంక్రి.

సుశీల—

ఏవిధి ననుగనునో
పిలువకుండ వచ్చితినిభు! జేవిధి!
జనకుడు వద్దనినవిసక
సాహసమున జనుడెంచిన! నన్నేవిధి!
తప్పుజేసి యుంటినను
తనవదమువ్రాలి వేడ విభు! జే!

మధుసూత్రం.

7 అనుబంధము.

47 పేజీ,

20 పంక్తి.

ఏమిసేతు దైవమా, నేనేమిసేతు దైవమా
స్మృతిదెలియక విభుడిటులవడియె॥ నేమి॥
వసితనముననుండి యెంతో
మురిపెముతో బెంపబడిన వారిటువడ॥ నేమి॥
తోడులేక నొంటిజక్కి
దుఃఖమొంద వలసినేమి॥ ఏమి॥

8 అనుబంధము.

57 పేజీ,

22 పంక్తి.

మూలము—

వగవవలదు జనకా !
నాకు గలిగినట్టిగతికై॥ వగవ॥
ఎప్పుటికేరీతి, నేమి
ప్రాప్తమగునో తెలియనగునె
కాలవశముచేత
కలిగినట్టి నాదుగతికి॥ వగవ॥
తొలిబామున జేసిన
పాపమేమొ యీగతి మముబాయకుండ
వట్టి యీడ్చుచుండ
మీర లేమిసేయగలుగువారలింక॥ జనకా॥

అంశము.

9 అనుబంధము.

60 పేజీ,

5 పంక్తి.

సుకీల—

కనికరింపరా ! నాథా ! కనికరింపరా
జలదంబులరాక గోరుకొనెడి
చాతకంబుపగిదినుంటి నింక నైన॥ కనిక॥
మిముజూచుటె పది నేలని
భావంబున మురియుచుంటి నింక నన్ను॥ కనిక॥

10 అనుబంధము.

పేజీ,

పంక్తి.

సుకీల—

జ-న-కా-న-ను-వి-డ-చి-యే గితివా
అనదను జేసినను యెటులరిగితివో॥ జనకా॥
మరువగ రాని విచారమున ద్రోసి
కటకట విడచి యేగితినేగితివో॥ జనకా॥

11 ఆశుబంధము.

పేజీ,
సుకీల—

పంక్తి.

ఏమిసేతు దైవమా ! నే! నే!
 కండువంటి సంసారము నిట్లు
 భంగపరచి విడచిపెట్టి నట్టి
 వారకాంత యెడల గల్గుప్రేమ
 విడువ జాలడయ్యె విభుఁడునే! నే!
 ఆకులటను జేర జోవ
 వలదని బోధించుచున్న
 నామాటలు సుంతైనను
 మదిదలపోయడు విభుఁడునే! జే!
 ఒంటి నుండుననుమాటయె
 స్వాంతమందు దలప బోక
 మాయదారి వేశ్యయింట
 మనలచుండె నేమివిభుడు॥ యేమి॥

నవలలు-పరిశోధక నవలలు

వివాహము	రూ. 0-12	వివాహము	1- 0
పాతాళము	0-12	టాపిదాను కామిక్	0- 6
చతుష్కర్మ భాగ్య (Educated wife)		చతుష్కర్మ	0-12
	0-12	దొంగలనాయకుడు	0-12
శక్తిమూరి	0-12	అర్ధరాత్రి ప్రవీణ శి మాస్యలు	0-12
అయిదులక్షల రూపాయలు	0-12	లోకాభిరామానుజం కామిక్	0- 6
అల్లూరి పీతారామరాజు చరిత్ర	0- 6	పరిశోధన	0-12
రమానుందరి	1- 0	మోసాపీకా చము	0-12

కథలు-చరిత్రలు.

శ్రీవాళి చరిత్ర	0-12	అరేబియన్ కథలు 80 పే	1- 0
భోజనాభిరామ కథలు	0-12	మహాపరివ్రాజక కథలు	1- 0
భట్టిప్రోలు మార్కల కథలు	1- 4	శ్రీకృష్ణ బోధామృతం	0-12
గులాబ్ బాగ్ లో కథలు	0-12	కుకన ప్రతికథలు	0-12
తెనాలి రామకృష్ణ కవి చరిత్ర	0-12	మదన కామరాజు కథలు	0- 6

శృంగార గ్రంథములు.

పదకటింజీముచ్చట్లు	0-12	మన్మథ సాహిత్యం అను	
సతీపురుష రహస్యములు	1- 0	కాళికా స్త్రోత్రామాస్యలు	0-12
శృంగార పద్యములు		అంతఃపుర రహస్యాలు	0-12
దొరబిరుదు ఉపయోగము	0- 4	మోసాపీకా అను దొరబిరుదు	0-12

టీకా శతకములు.

బాలరామానుజం టీక.	0- 2	మమతీశతకం టీక.	0- 2
భాస్కరశతకము	0- 4	నరసింహశతకం	0- 4
మమతీశతకం	0- 2	కృష్ణశతకం	0- 2
మేఘనశతకం	0- 8	దాశరథీశతకం	0- 4
గజేంద్రమోక్షం	0- 6	రుక్మిణీల్యాణము	0- 6
కాళినామ స్తోత్రశతకం	0- 6	శివానందలహరి	0- 6

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య, శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్స్ డిస్కో, రాజమండ్రి.

జ్యోతిషగ్రంథములు.

జ్యోతిషప్రథమబోధిని	రు. 0- 8	దశాధిక్షిప్తలచంద్రిక అను	
జాతకమూర్తాదం 1 వ భా.	0- 8	శృంగపారాశరి	1- 0
జాతకమూర్తాదం 2 వ భా.	1- 8	జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశ	
జాతకమూర్తాదం 3 వ భా	2- 8	సంజ్ఞాధ్యాయము	1- 0
జ్యోతిషగణపాట్యం 1 వ భా	1- 8	2 వ గణితాధ్యాయము	1- 0
డిటా 2 వ భా	1- 8	3 వ భావభూధ్యాయము	1- 0
గర్భసహితం భావఫలాధ్యాయం	0- 4	4 వ భావఫలాధ్యాయం	1- 4
అంధ్రీజాతకతత్వం నూత్రీములు		బృహత్పరాశరసహిత	0- 8
1 వ భాం	1- 8	వాస్తుసంగ్రహము	0-12
డిటా 2 వ భాం	1- 8	అద్యక్షక	0-10
వాస్తుసామిద్రికం	0- 6	జ్యోతిషఫలప్రకర్షిని	0-10
మహావార్తదర్శనము	0- 8	శిల్పసంగ్రహము	0- 6

వివిధగ్రంథములు.

దండకరత్నములు		దిస్తావేళల చరలబు	0-12
(20 దండకములున్నది)	0- 8	ప్రశ్నోత్తరవేదాంతరత్నముల	0- 1
అధ్యాత్మరామాయణస్తోత్రము	0- 8	సంగీతవిద్యాబోధిని (స్వరములతో	
రామదాసు చరిత్ర (స్తోత్రము)	0- 8	కృతుల స్తోత్రములది)	1- 0
శేషుక పెండ్లిపాటలు	0- 8	మహిళావనోంజలి పాటలు	0- 5
విలువిద్య (బాణవిద్య శేషుకొను		గాఢీవిద్య (యింద్రజాలము	0- 6
విధము)	0- 4	హిందూతెనుగుభాషాబోధిని	0- 4
హిందూస్తాని తెనుగుబోధిని	0- 6	కుళలకమర్చలచరిత్ర	0- 6
శ్రీలపాటలు (24 పాటలచైత్రం)	0- 8	శిథిలబోధిని	0- 1
		కైత్ర్యాపురసారము	0- 6
కుళలపులయధము	0- 6	అంధ్రీజామసంగ్రహము	0- 6

కొండపల్లి వీరవేంకయ్య, శ్రీసత్యనారాయణ బుక్కుడిపో, రాజమండ్రి.

14585

